

הא נשתחררה כולה - חייבין עליה מיתת בי"ד, שהרי תעשה אשת איש גמורה.

ביאת²⁷ שפחה זו משונה מכל ביאות האמורות²⁸ בתורה, שהרי היא לוקה, שני²⁹, בקורת תהיה, והוא חייב קרבן אשם, שני³⁰, והביא את אשמו. אחד שוגג ואחד מזיד בשפחה חרופה מביא אשם. והבא³¹ עליה שלא כדרכה, או שהערה בה, פטור האיש מאשם והשפחה חרופה ממלקות, שני³², ואיש כי³² ישכב את אשה שכבת זרע והיא שפחה נחרפת לאיש וגו'.

קכו

כל¹ הבא על ערוה אחת² מן העריות דרך אברים, או שחבק ונשק דרך תאוה ונהגה³ בקירוב בשר, הרי זה לוקה מן התורה⁴, שני⁵, לא תעשו מכל חקות התועבות האלו, ואילו⁶ הן חוקות המתפרצים בתועבות הזימה. ונא⁷, לא תקרבו לגלות ערוה, בקריבה⁸ המביאה לידי גילוי ערוה הכתוב מדבר.

ותניא בתורת כהנים⁹, יכול יהא ענוש כרת על הקריבה, ת"ל¹⁰ ונכרתו הנפשות העושות, העושות בכרת ואין נענשין כרת על הקריבה, אבל¹¹ לאו יש שם ותניא עוד שם¹², אין

מהרש"ל

איש כי ינאף את אשת רעהו א"כ בודאי הלאו נמי לאו דוקא. ועוד דהתם דיבר הכת' כפשוטו דסתם שכיבה הוא בעבור למלאות תאוותו ולרוע ודיבר הכת'

שאין בזה איסור תורה, וראה מגיד משנה, וראה הערה 11. 5 אין כזה פסוק. בדמב"ם לפנינו "לבלתי עשות מחקות התעבות" (ויקרא יח, ל), בדפוסי הסמ"ג "ולא תעשו מכל התועבות", (שם כו), וראה ילקוט שו"ם באז. ובדמב"ם מהדורת פרנקל 6 "ואילו

הזימה" ליתא ברמב"ם. 7 ויקרא יח, ו. המשך
רמב"ם שם. 8 ברמב"ם "כלומר לא תקרבו לדברים
המביאין לידי גילוי ערוה", ורבינו שינה כאן "בקריבה

המביאה לידי גילוי ערוה הכתוב מדבר, וראה לקמן
וליד הערה 25, וראה לקמן הערה 123. [וראה ברמו
של מצוה זו, ובהערה שם.] 9 אחרי מות פרשה ט
פרק יג (תוספת על דברי הרמב"ם). 10 ויקרא יח,
כט. 11 "אבל לאו יש שם" אינו מלשון הח"כ,
אלא תוספת רבינו לשיטתו שיש בזה איסור לאו,
ולאפוקי משיטת הרמב"ן בהשגות לספר המצוות,
שהאיסור הוא רק מדרבנן. 12 פרשה ט ד"ה פרק

לִי אֵלֹהִים שְׁלֹא יִגְלֶה, מִנִּיּוֹן שְׁלֹא יִקְרַב? תִּי"ל לֹא תִקְרַב. אֵין לִי
אֵלֹהִים נִדָּה בְּלֹא תִקְרַב וּבְלֹא תִגְלֶה, מִנִּיּוֹן לְשֹׂאֵר עֲרִיזוֹת? תִּי"ל
לֹא תִקְרַבוּ לַגְּלוֹת¹³.

לפִּיכָךְ¹⁴ אִמְרוּ חֲכָמִים¹⁵, שְׂאִסּוֹר לֹא אָדָם לְשַׁחֵק עִם
הַנָּשִׁים¹⁶, וְלֹא לְקַרֹּץ בִּידֵיו וּרְגָלָיו, וְלֹא לְקַרֹּץ בִּידֵיו וּרְגָלָיו,
וְלֹא לְרַמּוֹת בְּעֵינָיו, וְלֹא לְהִסְתַּכֵּל
בָּהֶן. וְאִפִּי לְשִׁמוֹעַ קוֹלָן וּלְרֹאוֹת
שַׁעֲרָן - אִסּוֹר. וְגַם מִטַּעַם זֶה
אִסּוֹר לְהִתְיַחֵד עִם הָעֲרִיזוֹת, שֶׁהַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה מְבִיאִין לִידֵי עֲרוּהָ. וְאִפִּי

לפִּיכָךְ¹⁴ אִמְרוּ חֲכָמִים¹⁵, שְׂאִסּוֹר לֹא אָדָם לְשַׁחֵק עִם
הַנָּשִׁים¹⁶, וְלֹא לְקַרֹּץ בִּידֵיו וּרְגָלָיו, וְלֹא לְרַמּוֹת בְּעֵינָיו¹⁷, וְלֹא¹⁸
לְהִסְתַּכֵּל בָּהֶן¹⁹. וְאִפִּי לְשִׁמוֹעַ קוֹלָן²⁰ וּמִהֲרָה²¹ בָּהֶן,
וּלְרֹאוֹת²² שַׁעֲרָן - אִסּוֹר²³. וְגַם²⁴ מִטַּעַם הַזֶּה אִסּוֹר לְהִתְיַחֵד עִם
הָעֲרִיזוֹת, שֶׁהַדְּבָרִים²⁵ הָאֵלֶּה מְבִיאִין לִידֵי גְלוֹת עֲרוּהָ. וְאִפִּילוֹ²⁶

מִהֲרָשׁ"ל

בַּהוּה וְלֹא דוֹק' קֹאמֶר, אֲבָל הַכֹּא דְכַתִּיב שְׂכַבְתָּ זֶרַע וְלֹא כְתִיב אֵשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת אִשָּׁה לִזְרַע שׁ"מ דְּקָפִיד קֹרֵא דוֹקֵא
אִשְׁכַּבְתָּ זֶרַע וְק"ל.

לְהִסְתַּכֵּל בָּהֶן" (וַיֵּשׁ לְהַדְגִּישׁ שֶׁהַשְּׂמִיט אֶת "וְנִתְכַּוֵּן
לִיהְנוּת", וְרֹאה לְקַמֵּן וּבַהֲעֵרָה³⁷, שֶׁבְּדִבְרָיו עַל
הַסְתַּכְלוֹת בַּפְּנוּיָה כְּדִי לְבֹדֶקָה הוֹסִיף רַבִּינוּ עַל דְּבָרֵי
הַרְמָב"ם "וְאֵם נִתְכַּוֵּן").¹⁹ בְּרַמְב"ם נֹסֵף "וּמִכֵּין
הַמִּתְכַּוֵּן לְדַבֵּר זֶה מִכַּת מִרְדּוּת", וּרְבִינוּ הַשְּׂמִיט (וַיֵּשׁ
לְדוֹן הָאֵם קֶשׁוֹר לְשִׁיטָתוֹ, רֹאה לְעִיל הָעֵרָה¹⁴).
20 בְּרַמְב"ם "קוֹל הָעֲרוּהָ", וּרְבִינוּ שְׂמִיטָה
לְנִשְׁיָם שְׂכַת לְעִיל, שִׁינָה לְ"קוֹלָן".²¹ בְּרַמְב"ם
אֵין אֶת הַמִּילִים "וּמִהֲרָה בָּהֶם", וְכֵן בְּמִהֲדוּ"ק לִיתָא,
וּלְפִי הַכְּתוּב בְּמִהֲדוּ"ב לְכַאוּרָה יוֹצֵא מִזֶּה קוֹלָא שְׂאִסּוֹר
שְׂמִיעַת הַקּוֹל רַק אִם מְבִיאָה לִידֵי הֲרָהוֹר. וְרֹאה יִלְקוּט
שִׁנִּים וּבְנוֹסַח דִּי "וּלְהֲרָהֵר בָּהֶן", וּלְפִי"ז יֵשׁ שְׁנֵי
עֲנִינִים "לְשִׁמוֹעַ קוֹלָן" ... "לְהֲרָהֵר בָּהֶן" - וְרֹאה
בַּהֲעֵרָה שֵׁם. 22 בְּרַמְב"ם "אוּ לְרֹאוֹת שַׁעֲרָה".
23 בְּרַמְב"ם לְאַחַר הַלְכָה ב, בְּתַחֲלִית הַלְכָה ג כְּתִב
- "וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אִסּוֹרִין בְּחִיבֵי לְאוּיָן", וּרְבִינוּ
הַשְּׂמִיט, וּמִשְׁמַע דַּעְתוֹ שֶׁכֵּךְ בְּכָל הַנָּשִׁים, וְכִפִּי שְׂכַת
לְעִיל, וְרֹאה הָעֵרָה¹⁶, וְרֹאה הָעֵרָה²⁵. 24 לִיתָא
בְּרַמְב"ם. וְרֹאה דַּעַת רַבִּינוּ לְקַמֵּן בְּעֵינָיו יָחוּד שֶׁהוּא
דְּאוֹרִייתָא, וְשֵׁם בַּהֲעֵרָה¹³⁴, וְקַחְהוּ לְכַאֵן (וַיֵּשׁ לְהַעִיר,
לְנוֹסַח מִהֲדוּ"ק לְעִיל בְּתַחֲלִית הַקֶּטַע "לְפִיכָךְ אִסּוֹר ...",
אֲתִי שְׂפִיר טְפִי שֶׁהִכָּל דְּאוֹרִייתָא, וְאֵין שׁוּם סְתִירָה
מִדְּבָרָיו כַּאֵן לְדִבְרָיו בַּהֲמִשָּׁךְ). 25 רֹאה רַמְב"ם שֵׁם
סוּף ה' א שֶׁבַּהֲגִדְרָה זֶה הִשְׁתַּמֵּשׁ שֵׁם הַרְמָב"ם, וּרְבִינוּ
שֵׁם שִׁינָה רֹאה לְעִיל הָעֵרָה⁸, וְכַאֵן כְּתִב כָּלִשׁוֹן הַרְמָב"ם
שֵׁם, וְרֹאה עוֹד לְקַמֵּן בַּהֲעֵרָה¹²³. [וְנִרְאָה עוֹד,
שֶׁהַשְּׂמִיט הַזֶּה, הַמִּתְיַחֵס לְכָל פְּרָטֵי הַדִּינִים דְּלְעִיל, בֹּא
בְּמִקּוֹם סִיּוּם הַרְמָב"ם "וְהַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אִסּוֹרִין בְּחִיבֵי
לְאוּיָן"]. 26 ע"פ רַמְב"ם שֵׁם סוּף ה' ג (בְּרַמְב"ם
שֵׁם פֶּתַח שְׂמוּתָר לְהִסְתַּכֵּל בַּפְּנוּיָה כְּדִי לְבֹדֶקָה, וּרְבִינוּ
הַזְכִּיר קוֹדֵם אֶת הָאִסּוֹר, וּבַהֲמִשָּׁךְ אֶת הַהִיתָר).

יג. בְּמִהֲדוּ"ק לִיתָא. 13 בְּרַמְב"ם תַּחֲלִית ה' ב כְּתִב
"וְהָעוֹשֶׂה דְּבַר מַחֲוֹקוֹת אֵלֹהִים הָרִי הוּא חֲשׁוֹד עַל
הָעֲרִיזוֹת", וּרְבִינוּ הַשְּׂמִיט, וְנִרְאָה מִשׁוּם שְׂסוּבֵר
שֶׁהַחֲשׁוֹד עַל הָעֲרִיזוֹת שֵׁם הֵינּוּ בֹא עַל הָעֲרוּהָ, וְכִפִּי
שְׂכַת לְקַמֵּן ל"ת רִיד, וְרֹאה חִידוּשֵׁי הַר"ן סְנֵהֲדִרִין
שֵׁם, וְכֵן בְּשֹׂאֵר רֵאשׁוֹנִים. 14 קֶטַע זֶה בְּנוֹי עַל
רַמְב"ם שֵׁם ב. אֵךְ הַרְמָב"ם שֵׁם פֶּתַח "וְאִסּוֹר ...",
וּרְבִינוּ פֶּתַח "לְפִיכָךְ ... שְׂאִסּוֹר ...". וְנִרְאָה קֶצֶת
שְׂמִיטָה לִּימֵר כֹּזֶה שְׂאִסּוֹרִים אֵלֶּה כְּלוּלִים בְּלֹא עֲצֻמוֹ
(בְּמִהֲדוּ"ק "לְפִיכָךְ אִסּוֹר ...", וְאֵף לְמִהֲדוּ"ב, שְׂנוֹסֵף
"אִמְרוּ חֲכָמִים", י"ל מִעֵין דַּעַת הַפּוֹס' בְּאִסּוֹר מְלֹאכֶת
חוֹל הַמוֹעֵד, שֶׁמִּסְרָן הַכְּתוּב לְחֲכָמִים). וּבְדַעַת הַרְמָב"ם
יֵשׁ לְדוֹן הָאֵם הֵם אִסּוֹרֵי דְרַבְנָן, כִּפִּי שְׂמִשְׁמַע בְּסִתְמָא
כַּאֵן, אוּ יֵשׁ כַּאֵן א"י דְּאוֹרִייתָא, וְכִפִּי שִׁישׁ לְדִיִּיק
מִדְּבָרָיו בְּמִנִּין הַמִּצְוֹת ל"ת שִׁנָּה, שְׂכָלֵל שֵׁם רַמְזִיָּה
וְקִפִּיצָה יָחַד עִם חִיבּוֹק וְנִישׁוֹק (וּרְבִינוּ בְּרַמְזִיּוֹת הַעֲתִיק
אֶת לְשׁוֹן הַרְמָב"ם, אֵךְ הַשְּׂמִיט "רַמְזִיָּה וְקִפִּיצָה").
וְיִתְכֵן עוֹד שְׂשִׁינֵי זֶה קֶשׁוֹר בְּהַבְדֵּל שְׁבִין הַרְמָב"ם
וְהַסְמ"ג לְעִיל בַּהֲגִדְרָת אִסּוֹר לֹא תִקְרַבוּ, רֹאה הָעֵרָה⁸,
וְאִכְמ"ל. 15 רֹאה אֲבוֹת פ"ג, מִשְׁנָה יג, וְאֲבוֹת דִּר"ג
תַּחֲלִית פ"ב, ע"פ רַמְב"ם ב (אֵךְ בְּשִׁינִיִּים, כִּפִּי
שִׁתְּבָאֵר, וְהַשְּׂמִיט "וְאִפִּילוֹ לְהַרִּיחַ בְּשָׂמִים שְׂעָלִיָּה").
16 בְּרַמְב"ם נִאֲמָרוּ שְׁלוֹשֶׁת דִּינִים אֵלֹהִים בְּקֶשֶׁר
ל"אֲחַת מִן הָעֲרִיזוֹת", וְכֵן הַסֵּדֵר שׁוֹנֶה - "לְקַרֹּץ ...
אוּ לְרַמּוֹת ... לְאֲחַת מִן הָעֲרִיזוֹת, אוּ לְשַׁחֵק עִמָּה,
וּרְבִינוּ כְּתִב "הַנָּשִׁים", וְרֹאה הָעֵרָה²³. 17 בְּרַמְב"ם
נֹסֵף "אוּ לְהַקֵּל רֹאשׁ, וְאִפִּילוֹ לְהַרִּיחַ בְּשָׂמִים שְׂעָלִיָּה,
אוּ לְהַבִּיט בִּיּוֹפִיָּה אִסּוֹר. וּמִכֵּין לְמִתְכַּוֵּן לְדַבֵּר זֶה מִכַּת
מִרְדּוּת", וּרְבִינוּ הַשְּׂמִיט. 18 בְּרַמְב"ם "וְהַמִּסְתַּכֵּל
אִפִּילוֹ בְּאֲצָבַע קֶטְנָה שֶׁל אִשָּׁה, וְנִתְכַּוֵּן לְהִנּוּת, כִּמִּי
שֶׁנִּסְתַּכֵּל בְּמִקּוֹם הַתּוֹרֵף", וּבְמִקּוֹם זֶה כְּתִב רַבִּינוּ "וְלֹא

בפני אשה פנויה אסרו חכמים להסתכל
דרך זנות, הרי הוא אומר, ברית כרתי
לעיני ומה אתבונן על בתולה.

בפני אשה פנויה אסרו²⁷ חכמים להסתכל דרך זנות, הרי הוא
אומר²⁸, ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה. וכן²⁹
אסרו להסתכל בבגדי צבע ישנים³⁰ קצת של אשה שהוא
מכיר בהן³¹, אפילו³² שמוחין על גבי כותל, כדאיתא בפ"ק
דע"ז³³, שע"ז³⁴ ידי כן מהרהר בה.

ואמרי בפ' בתרא דיומא³⁵, מוזב מראה עינים באישה
יותר מגופו של מעשה. לפיכך צריך לזהר מאד בדבר.

ואם³⁶ נתכוון³⁷ להסתכל בה כדי³⁸ לישא אותה אם תישר
בעיניו - מותר, וגם חייב³⁹ הוא לעשות כן, כאשר בארנו
במצות קדושין⁴⁰, שאסור לאדם לקדש אשה עד שיראנה.⁴¹

ואם נתכוון להסתכל בה כדי לישא
אותה, אם תישר בעיניו - מותר, וגם
חייב^{הוא} הוא לעשות כן, כאשר בארנו
במצות קדושין, שאסור לאדם לקדש
אשה עד שיראנה.

מותר לאדם לחבק את בתו ולנשקה,
ולישן עמו בקירוב, וכן האם עם בנה,

אוצר החכמה

מסקי בפ' בתרא דקדושין⁴², שמותר⁴³ לאב לחבק
את בתו ולנשקה, ותישן עמו בקירוב⁴⁴, וכן האם עם בנה,

ביאור רבי אייזיק שמיין

קכו. ואפי' בפני אשה פנויה אסרו חכמים
להסתכל דרך זנות. לשון האשיר"י בהילכות חלה
[סי' ג.]. האשה יושבת וקוצה לה חלה ערומה כו', עד
ירושלמי [חלה פ"ב ה"א], הוא אמרת עגבות אין בהן
משום ערוה. הוא דתימא לברכה, אבל להביט אפי'

כל שהוא אסור, דתניא הרואה בעקיבה של אשה
כאלו מסתכל בבית הרחם, והמסתכל בבית הרחם
כאלו בא עליה. עכ"ל.
וכן האם עם בנה. לקמן בהילכות אבילות
כתבת, שהוא הדין עם בן בנה הקמן תוכל לישן.

מהרש"ל

שע"י כן מהרהר בת. ה"ג ואמרינן נמי בפ' בתרא
דיומא מוזב מראה עינים באשה יותר מגופו של

מעשה לפיכך צריך מאוד להזהר בת ע"כ. וגם כמה
פעמי' איכא חדא דגוף המעשה אחר שגמר תאות' פוסק

27 ברמב"ם "לא יסתכל", ורבינו שינה "אסרו
חכמים להסתכל". 28 איוב לא, א. 29 רמב"ם
שם כא (הוסיף הלכה זו כאן, שלא כסדר הדברים
ברמב"ם, וכלל עניני הסתכלות יחד, וראה מה שכתב
בסמ"ג מהדורת מי קמא בהערה 4 שם). ובמהדו"ק
ליתא. 30 "ישנים קצת" תוספת על דברי הרמב"ם,
ע"פ הגמ' כ, ב, שחילקה בין חדתי לעתיקי, ראה הערה
באוצר הפוסקים על שו"ע סי' כא סעיף א (ח"ט עמ'
כג), שרבינו סובר שהחילוק נשאר אף במסקנה,
והרמב"ם שלא חילק, הוא כסתמא דגמ', וראה מאירי
שם. 31 ברמב"ם "שהוא מכירה", וראה ילקוט שני"ס
(שבמהדו"ב "שהוא מכיר", ורק במהדו"ב דכתרא
"שהוא מכיר בהן", וה'מכיר' מתייחס באופן ברור
לבגדים). ויל"ע במשמעות השינוי. [ואולי, כיון
ש'רמב"ם' מדובר אף בחדשים (ראה הערה 30), ממילא
אי אפשר לומר שמכיר את הבגדים, אלא מכיר את
האשה.]. 32 "אפילו ... כותל" ליתא ברמב"ם שם.
רבינו כתב ע"פ הגמ' שם. 33 כ, ב. 34 ברמב"ם
"שלא יבא לידי הרהור", ורבינו שינה ע"פ רש"י ע"ז

שם ד"ה ולא כבגדי "ומהרהר אחריה", שאין זה רק
חשש שיקרה (ואולי, רבינו, הסובר שמדובר דוקא
בעתיקי, כתב "ומהרהר ...", והרמב"ם, הסובר שאף
בחדשים אסור, כתב "שלא יבוא ..."). 35 עד, ב, על
הפסוק בקהלת ו, ט (תוספת על דברי הרמב"ם,
ובמהדו"ק ליתא). 36 ע"פ רמב"ם שם ג (אמנם לא
בלשונו). 37 ברמב"ם לא כתב כאן "נתכוון", וראה
לעיל ובהערה 18. 38 ברמב"ם "כדי שיראה אם היא
נאה בעיניו ישאנה". 39 ברמב"ם "ראוי", ולכאורה
לשון רבינו "חייב" מתאימה יותר לגמ' קידושין מא, א
"אסור", וראה הערה הבאה. 40 עשין מח, ושם לא
כתב "אסור", אלא "אין ראוי". 41 ברמב"ם כאן
ה"ד כתב דין להביט באשתו נדה, ורבינו השמיט, ובהל'
ה' איסור השתמשות באשה, ושאלת שלום לאשה,
וענינים אלה כתב רבינו לקמן בסוף המצוה, ראה הערה
169, וראה הערה 188. 42 פ, ב. רמב"ם שם ז.
43 ברמב"ם "כיצד ...", המשך הלכה קודמת שם
אמר את הכלל, ורבינו השמיטה. 44 ברמב"ם נוסף
"בשר", וראה ילקוט שני"ס.

כל זמן שהם קטנים. הגדילו, ונעשה הבן גדול והבת גדולה, והוא⁴⁵ שיהיו שדים נכונם ושעריך צמח, זה ישן בכסותו והיא ישנה בכסותה. ואם היתה הבת בושא לעמוד בפני אביה ערומה, או שנשאת, וכן אם האם בושא לעמוד בפני בנה ערומה, אע"פ שהם קטנים, משהגיעו ליכלם מהם אינם ישינים עמהם אלא בכסותם.

כל זמן שהן קטנים. הגדילו, ונעשה הבן גדול והבת גדולה, והוא שיהיו שדים נכונם ושעריך צמח, זה ישן בכסותו והיא ישנה בכסותה. ואם היתה הבת בושא לעמוד בפני אביה ערומה, או שנשאת, וכן אם האם בושא לעמוד בפני בנה ערומה, אעפ"י שהן קטנים, משהגיעו ליכלם מהם אינם ישינים עמהם אלא בכסותם.

ביאור רבי אייזיק שטיין

כתוב באורח חיים סימן (רל"ח) [רמ]. ואם הוא נשוי לא יהא רגיל ביותר עם אשתו וכו', עד לא יכוין להנאתו אלא כאדם שפורע את חובו. אח"כ כתב בשם הראב"ד, שצריך לברר איזה מחשבה בכוונה שתהיה לאדם בשעת מעשה. וכתב שעל די כוונת יהיו, והטובה שבהם שיכוין לפרייה ורבייה לקיים שתי מצות עשה. ועל זה יש לי להקשות לפום ריהטא ממה שכתוב בתהילים במזמור כ"ז המתחיל לדוד יי אורי וישעי, כי אבי ואמי עזבוני ויי יאספני. ומפורש שם רש"י וז"ל, כי אבי ואמי עזבוני, בשעת תשמיש להנאתן נתכוונו, כיון שגמרו הנאתם זה הופך פניו אילך וזה הופך פניו אילך. ויי יאספני, הקב"ה שומר את הטיפה וצר את העובר. עכ"ל רש"י. ומאחר שהאורח חיים מחשב לעון מי שמכוין להנאתו, איך יתכן שדוד המלך אמר כן על אביו, שהיה אחד מגדולי הצדיקים והחסידים שהיו בעולם, שהגמרא מעידה עליו שלא עבר עבירה מימיו ומת בעטיו של נחש. כדאיתא בברייתא בגמרא סוף פ"ק דביב [יז, א], ת"ר, די מתו בעטיו של נחש, אלו הן, בנימן בן יעקב ועמרם אבי משה וישי אבי דוד וכלאב בן דוד. וגם מסיק שם דכולהו גמרא, לבד מישי אבי דוד דבהדיא כתיב ביה וכו'. אי"כ מאחר שגם הכתוב מעיד עליו שהיה צדיק כולי האי, אי"כ למה חשיב עליו דוד מחשבה זו, שלא כיון בשעת תשמיש כמדה נכונה שכל אדם חייב בה. ונ"ל ליישב הפסוק ופ"י רש"י כדאמר רבא בפרק נערה שנתפתתה [כתובות נא, ב], והספר מביא הענין

לקמן בלאוין בסימן ר"א במצוה המתחלת כל העושה דבר שחייב עליו כו', וגם מביא לקמן בעשיין בסימן מ"ח כמעט בסוף אותה מצוה המתחלת מצות עשה לקדש אשה [דף קכח ע"ב]. דאמר רבא, כל שתחילתה באונס ובסוף היא אומרת הניחו לו שאלמלא הוא נזקק לה היא שוכרתו, מותרת, מאי טעמא יצר אלבשה. ש"מ אע"פ שתחלת ביאה באונס מ"מ אי אפשר לפרוש בלא תאות הנאה. וכן כתב הספר לקמן בלאוין בסימן ר"א הנזכר לעיל בסמוך וז"ל, לפי שיצרה תקפה בסוף הביאה ומתגבר עליה. וכן אמר דוד המלך ג"כ על אביו ואמו, אע"פ שבתחלת ביאתם כוונתו רק לשם שמים לקיים מצות פרייה ורבייה ולהוליד בנים, מ"מ אי אפשר שלא יתכוונו ג"כ להנאתם בגמר ביאה. ומ"מ צדיקים גמורים הם, כי זהו דבר שאי אפשר מבלעדו. וגם דעת האורח חיים כן, שלא יכוין להנאה לבד ולהתחיל ביאתו כדי למלא תאוותו. וראיה מן המיימוני אשר הוא מן המדקדקים בלשונם, והוא כתב בפ"ג דהילכות דיעות [ה"ב] וז"ל, כשיאכל וישתה ויבעול לא ישים על לבו לעשות דברים הללו כדי ליהנות לבד וכו'. הרי שכתב בהדיא שלא יהא כוונתו להנאתו לבד, אבל לא כתב שלא יכווין כלל להנאתו, כי דבר שאי אפשר הוא. ומ"מ הכתוב מיושב שפיר, שדוד המלך היה מודה להקב"ה שהוא גמל חסד עמו ביצירתו יותר מאב ואם, כי הם להנאות עצמם כוונתו בשעת גמר מעשם, מה שאין כן בהקב"ה שגמר היצירה רק בגמילות חסדו.

מהרש"ל

עצמו הוא מורא של מו"ה. והוא שיהיו שדים (נכונה) [נכונם] כו'. ואעפ"י שכת' אח"כ אם האם בושא, מ"מ ג"ל שכת' שיעור זה לאשמעינן אפי' לא ב[ו]שה מהם. זה ישן בכסותו. פ"י אפי' בלא בושא בה קאמר.

ואולי יתחרט אחר שמילא את יצרו, אבל הרהור אינו שבע לעולם. ועוד דגוף המעשה אינו מקלקל אלא החומר ומגאל אותו, אבל בהרהור מקלקל ומגאל אף השכל. ודו"ק. ועוד גוף המעשה אם מונע עצמו ליכא כ"כ שכר לפי שירא מבעלה, אבל הרהורי אם הוא מונע

נשים המסוללות זו בזו אסור, ומעשה מצרים הוא, שני, כמעשה ארץ מצרים לא תעשו, ואמרו רבותינו, מה היו עושין, איש נושא איש ואשה נושאת אשה. אע"פ שמעשה זה אסור - אין מלקין עליו, שאין בו לאו מיוחד, והרי אין שם ביאה כלל. לפיכך, אין נאסרות לכהונה משום זנות, ולא לבעלה. וראוי להכותן מכת מדרות, הואיל ועשו איסור. ויש לאיש להקפיד על אשתו בדבר זה, ולמנוע הנשים הידועות בכך מלהכנס לה, ומלצאת היא אליהן.

אמרו חכמים, אסור לאדם לשמש מטתו לאור הנר. וגם אמרינן, שישראל קדושים הם ואין משמשין מטותיהן ביום. ואם תלמיד חכם הוא, מאפיל עליה בטליתו ומותר.

וכן אסרו חכמים שישמש מטתו ולבו מחשב באשה אחרת. ולא יבעול מתוך שיכרות, ולא מתוך מריבה, ולא מתוך שנאה. ולא יבא עליה על כרחא והיא יראה ממנו, ולא כשיהיה מנודה. ולא יבא עליה אחר שגמר בלבו לגרשה. ואם עשה כן - הבנים אינם הגונים, אלא מהם עזי פנים ומהם מורדים ופושעים.

נשים⁴⁶ המסוללות זו בזו אסור, ומעשה מצרים הוא שהזהרנו עליו, שני⁴⁷, כמעשה ארץ מצרים⁴⁸, ואמרו חכמים בתורת כהנים⁴⁹, מה היו עושין, איש נושא איש ואשה נושאת אשה⁵⁰. ואע"פ שמעשה זה אסור - אין מלקין עליו, שאין בו לאו מיוחד, והרי אין שם ביאה כלל. לפיכך, אין נאסרות לכהונה משום זנות, ולא לבעלה. וראוי להכותן מכת מדרות, הואיל ועשו איסור. ויש לאיש להקפיד על אשתו בדבר זה, ולמנוע נשים ידועות רגילות⁵¹ בכך מלהכנס לה, ומלצאת היא אליהן.

אמרו חכמים⁵², שאסור לשמש מטתו לאור הנר⁵³. וגם אמרו⁵⁴, שישראל קדושים הם ואין משמשים מטותיהן ביום. ותלמיד חכם שהוא צנוע⁵⁵, מאפיל עליה⁵⁶ בטליתו ומותר⁵⁷.

וכן⁵⁸ אסרו חכמים במסכת נדרים⁵⁹ לשמש מטתו ולבו מחשב באשה אחרת. ולא יבעול מתוך שכרות, ולא מתוך מריבה, ולא מתוך שנאה. ולא יבא עליה על כרחא והיא יראה ממנו, ולא כשיהיה אחד⁶⁰ מנודה. ולא יבא עליה אחר שגמר בלבו לגרשה. ואם עשה כן - אין הבנים הגונים, אלא הווין⁶¹ מהן עזי פנים ומהן מורדים ופושעים.

ביאור מהר"ז זק

קכו. מסוללות. פירש"י [ניבמות עו, א ד"ה המסוללות] משפשות נקבותן זו לזו. וריבין ז"ל פי, שדיין ש"ז להדדי. מ"מ [דף] שמ"ט [איסור"ב כא, ח].

46 רמב"ם שם ח. 47 ויקרא יח, ג. 48 ברמב"ם "וכו' לא תעשו", וראה ילקוט שני"ס. 49 אחרי מות פרשה ט ד"ה פרשה ט. 50 ברמב"ם נוסף "ואשה נשאת לשני אנשים". 51 "רגילות" ליתא ברמב"ם, וראה ילקוט שני"ס. 52 נדה יז, א. רמב"ם שם י. 53 ברמב"ם נוסף "הרי שהיתה שבת ...", ורבינו השמיט. 54 דברי רב הונא נדה שם, וכתב כלשון הגמ'. ולשון הרמב"ם י "אסור לישראל לי שמש מטתו ביום שעזות פנים היא לו", וראה בפתי נדה על נדה שם שהקשה על הרמב"ם, שכתב הטעם משום עזות פנים, מדוע לא הביא הטעם שכתוב בסוגיא, שמא יראה בה דבר מגונה. ורבינו שנטה כאן מלשון הרמב"ם, וכתב כלשון הגמ', לכאורה חולק על הרמב"ם ביסוד האיסור. לפי הרמב"ם עצם התשמיש ביום הוא עזות פנים, ולכן אין להתיר אלא לצורך גדול, וגם זאת, למי שלא יטעה ויתיר במקרה שאינו "צורך גדול". אבל לדעת רבינו הבעיה היחידה היא הסתכלות בעורה, ולכן, ת"ח שהוא צנוע, מאפיל "ומותר" - אפילו לכתחילה, וראה הערה

55 והערה 57, וכן נ"מ בזה לגבי אופן ההאפלה, ראה הערה 56. 55 ברמב"ם במקום "שהוא צנוע" כתוב "שאינו בא להמשך בכך", וראה הערה 54, ואף שינוי זה תלוי במחלוקתם - הרמב"ם, הסובר שיסוד האיסור הוא עצם התשמיש ביום, כתב שהתירו לת"ח באופן שמאפיל, שלא יבוא להמשך לאופן האסור. ורבינו, הסובר שהאיסור שמא יראה דבר מגונה, כתב ש"הוא צנוע". 56 "עליה" ליתא ברמב"ם, ונראה שתוספת זו קשורה למחלוקתם, ראה לעיל הערה 54 - לרמב"ם שתשמיש ביום אסור משום עזות פנים, התירו לת"ח להאפיל שידמה המקום כעין לילה, ולא די להאפיל עליה, אך לדעת רבינו, שכל האיסור מצד הסתכלות, די כמה שמאפיל עליה. 57 ברמב"ם כתב "ומשמש, ואין נזקקין לדבר זה אלא לצורך גדול", ורבינו סתם "ומותר", לפי דרכו, שמותר לת"ח אף לכתחילה, ראה לעיל הערה 54. 58 רמב"ם שם יב. 59 כ, ב. 60 ברמב"ם נוסף "מהן", וראה ילקוט שני"ס כת"י שכתוב "כשיהיה מנודה" משמע רק כשהוא מנודה. 61 ברוב כת"י

וכן⁶² אסרו חכמים על האיש שידור בבית חמיו, שזו עזות פנים היא. ולא יכנס עמו למרחץ. ולא⁶³ יכנס אדם עם אביו למרחץ, ולא עם בעל אחותו, ולא עם תלמידו. ואם היה

ביאור רבי אייזיק שטיין

וכן אסרו חכמים לאיש לדור בבית חמיו כי זהו עזות פנים. וכן הוא לשון המיימוני [איסור] פכ"א הט"ו]. ואיני יודע מנין להם שנקרא עזות פנים, כי בפ"ק דקדושין [יב, ב] ובפרק ר"ג ביכמות [נב, א] אמר בגמרא שאסור משום חשש זנות חמות. וכן

ביאור מהר"ז זק

שידור בבית חמיו. ועל מה שסומכין עתה, מפרש במ"מ [איסור] כ"א, טו] ובתוס' דקידושין פ"ק [יב, ב ד"ה בכולהו] וביכמות נ"ב [א, ד"ה הדר].

אוצר החכמה

כתב ג"כ הספר בעצמו לקמן בעשיין בסימן מ"ח כמעט בהתחלת אותה מצוה המתחלת מצות עשה לקדש אשה [דף קכה ע"א]. לשם כתב שהעולם נהגו היתר משום דסמכין אנהרדעי דאמרי בכולהו לא מנגיד רב אלא אמאן דקדיש בביאה. וכן כתבו ג"כ התוס' [בפרק ר"ג [שם ד"ה הדר בבית חמיו] ובפ"ק דקדושין [שם ד"ה בכולהו]. עוד טעם אחר להיתר כתבו התוספות] בפרק קמא דקידושין, וז"ל, מה שדרין עכשיו בבית חמותם היינו בשביל טובת הנאה שדרין בלא שכירות בביתם, ויש הוכחה שאינם דרים בשביל חמותם אלא בשביל שאר טובות שעושין להם. עכ"ל. (ויש ליישב דהתם מיירי בחו"ת) תנה הראשון דאיכא חשש זנות דליבה גם יותר בראשון, ולכך באחרים אינו אלא משום עזות פנים, וכה"ג קצת מחלק בפירוש רשב"ם בפרק המוכר פירות [כ"ב צח, ב, ד"ה בי חמות].

ולרחוץ עם אביו וחמיו ובעל אמו ובעל אחותו איני יודע היתר, וכמה פעמים הורתי לאיסור. ואין נראה לומר דהתם בגיגית איירי אבל במרחץ שלנו מותר, דמניין לנו לחלק להיתר מסברת הכרם. ושלוש העני מאיר. מרדכי פרק מקום שנהגו [פסחים רמז תרו].

ולא עם תלמידו. לשון אגודה פרק מקום שנהגו [פסחים ס"י ג]. תלמיד לא ירחץ עם רבו, אכן עתה דמכסין הערוה לית לן בה ומותר לרחוץ יחד.

מהרש"ל

מתחילה אכנסאי המשמש מפתו ועליו כתב וכן אסרו חכמים לדור בבית חמיו כו' והספר דילג דין זה דאכנסאי.

ולא יכנס עמו למרחץ כו'. כתו' במרדכי פ' מקום שנהגו [פסחים ס"י תרו] ולרחוץ עם אביו וחמיו ובעל אמו ובעל אחותו, איני יודע היתר וכמה פעמים הוריתי לאיסור. ואין נראה לומר דהתם בגיגית איירי אבל במרחץ שלנו מותר, דמניין לנו לחלק להיתר' מסבר' הכרם. ושלו'. העני מאיר.

ותלמיד עם רבו כו'. הטעם משום חציפות, ואין חילוק בין מכנס' כדעת האגודה, ומ"מ אם התלמיד קדם לו אין צריך לצאת בעבורו, הוא בא בגבולו כדאשכחן גבי מרחץ בפ' ר' ישמעאל וכ"כ בחידושי', אבל אח"כ אין היתר בדבר א"ל שישמשנו, ומ"ה ראוי אל הרב שיעשה עמהם שימש מעט כדי להציל מן העון.

שזו עזות פנים כו'. ולקמן בדף (קכ"ג בע"א) [קכ"ה בע"א, עשה מח] משמע בע"א וגם בגמרא [קדושין יב, ב] משמע להדיא עיקר הטעם משום זנות דהא רב מנגיד כו' כמו שהביא הספר לקמן בעשיי', ואעפ"י שאנו סומכין אנהרדעא כו', או נאמר דהכא איירי בחתנה שני כאש' פי' מהרא"ש, מ"מ ק' עזות פנים מניין לו וממה לקח, ודע שדברי הספר הוא ממש דברי הרמב"ם והוא סמך אהא דגרס' בפ' המוכר פירות [כ"ב צח, ב] כתו' בספר בן סירא שקלתי בכף מאזני' ולא מצאתי קל מסובין וקל מסובין אורח מכנים אורח וקל מאורח כו' הדר בבית חמיו, ואף שרשב"ם מפרש התם [כ"ב שם ד"ה בי] משום הא דע"פ [ק"ג, א] הוי זהיר באשתך מחתנ' הראשון, מ"מ המיימוני [פכ"א הל' טו] מפרש התם דומיא דאורח מכנים אורח שהוא משום עזות וכן פי' המ"מ, ולפי זה אפי' אינו חתנה הראשון וק"ל, וזהו תימ' שהר"מ כתב

ודפוסים כלשון הרמב"ם "הבנים אינם הגונים", ותוספת המילה "הוויין" היא ע"פ גמ' נדרים כ,

צריך לתלמידו מותר להיכנס עמו. ויש מקומות שנהגו שלא יכנסו שני אחים כאחד למרחץ, כדאית' בפ' מקום שנהגו. ולא תהלך אשה בשוק ובנה אחריה, גזירה שמא יתפש בנה ותלך אחריה להחזירו, ויתעללו בה הרשעים שתפשוהו דרך שחוק.

אסור להוציא שכבת זרע לבטלה, לפיכך לא יהא אדם דש בפנים וזורה מבחוץ. ואילו שמנאפין ביד ומוציאין שכבת זרע, לא דיי להם שהוא איסור גדול, אלא שהעושה זה בנדוי הוא יושב, ועליהם נאמר, ידיכם דמים מלאו, וכאילו הרגו את הנפש.

וכן אסור לאדם שיקשה עצמו לדעת או יביא עצמו לידי הרהור, אלא אם יבא לו הרהור, יסיע לבו מדברי הבאי והשחתה לדברי תורה, שהיא איילת אהבים ויעלת חן.

לפיכך, אסור לאדם שישן על ערפו ופניו למעלה, עד שיטה מעט, כדי שלא יבא לידי קושי. ולא יסתכל בבהמה וחיה ועוף בשעה שנוקקין זה לזה. ומותר למרביעי בהמה להכניס כמכחול לשפופרת, מפני שהן עסוקין במלאכתן, ולא יבואו לידי הרהור.

צריך לתלמידו מותר להכנס עמו. ויש מקומות שנהגו שלא יכנסו שני אחים כאחד למרחץ, כדאית' בפ' מקום שנהגו. ולא תהלך אשה בשוק ובנה אחריה, גזירה שמא יתפש בנה ותלך אחריה להחזירו, ויתעללו בה הרשעים שתפשוהו דרך שחוק להביאה⁶⁶ בידם.

אסור⁶⁷ להוציא שכבת זרע לבטלה, לפיכך לא יהא אדם דש מבפנים וזורה מבחוץ⁶⁸. ואילו⁶⁹ שמנאפין ביד ומוציאין שכבת זרע, לא די להן שהוא איסור גדול, אלא שהעושה זה בנדוי הוא יושב, ועליהם נאמר⁷⁰, ידיכם דמים מלאו, וכאילו הרגו את הנפש.

וכן⁷¹ אסור לאדם שיקשה עצמו לדעת או יביא עצמו לידי הרהור, אלא אם יבא לו הרהור, יסיע לבו מדברי הבאי והשחתה לדברי תורה, שהיא איילת אהבים ויעלת חן. ודורש⁷² ר' פנחס בן יאיר מונשמרת מכל דבר רע, בפ' נערה שנתפתתה⁷³. ודרשא גמורה היא, ולא אסמכתא⁷⁴, שהרי מעמידה שם אזהרה למוציא שם רע, ואחר כך אומר, ואידך? מיבעי ליה לכדרי פנחס בן יאיר כו'.

לפיכך⁷⁵, אסור לאדם לישן על ערפו ופניו למעלה, עד שיטה מעט, כדי שלא יבא לידי חימום⁷⁶ וקישוי, כדאיתא בפ' כל היד⁷⁷. ולא⁷⁸ יסתכל בבהמה חיה ועוף בשעה שנוקקין⁷⁹ זה לזה, כדאיתא בפ"ק דע"ז⁸⁰. ומותר למרביעי בהמה להכניס כמכחול בשפופרת, כדאיתא בפ' הפועלים⁸¹, מפני שהן עסוקין במלאכתן, ולא יבאו לידי הרהור.

ביאור רבי אייזיק שפיין

שתפשוהו דרך שחוק. כלומר, לא תפשוהו כשביל שיפדוהו בממון, רק שתלך אחריה ויתעללו בה. וז"ל רש"י פ"ב דסנהדרין (יט, א), ובנה אחריה, בנה קטן שלא יהלך אחריה אלא לפניה. משום מעשה שהיה, שגנבוהו פריצים מאחריה ונתנוהו בבית, וכשחזרה ולא ראתה התחילה צועקת וכוכה, בא

ביאור מהר"ז זק

בנידוי הוא יושב. לאו דווקא, אלא ראוי הוא שחכמים ינדהו, כדפי' ר"ת לקמן בעשה ד'. וכן פי' המ"מ כאן [דף] ש"נ [איסור' כ, א, יח].

מאחריה ונתנוהו בבית, וכשחזרה ולא ראתה התחילה צועקת וכוכה, בא

(הרמב"ם, שסיים באיסור נשיאת קטנה, המשיך "אבל פתח בהלכה זו "לא יהלכו בנות ישראל פרוצי ראש בשוק ...", ורבינו השמיט). 66 "להביאה בידם" ליתא ברמב"ם, ובמהדו"ק ליתא, ובמהדו"ב הוסיף לתוספת ביאור למה שכתב הרמב"ם "שתפשוהו דרך שחוק", שכל מטרתם בפעולה זו היתה להביאה בידם. 67 רמב"ם שם יח. 68 ברמב"ם, נוסף "ולא ישא קטנה שאינה ראויה לילד", ורבינו שהשמיט נראה שסובר כרש"י נדה יג, ב ד"ה דנסיבי ש"נמצא בטל מפריה ורביה כל ימי קטנותה", ודלא כרמב"ם שכתבו בתוך עניני איסור הוצאת זרע לבטלה. 69 ברמב"ם "אבל אלו..."

64 פסחים נא, א. 65 רמב"ם שם יז (הרמב"ם פתח בהלכה זו "לא יהלכו בנות ישראל פרוצי ראש בשוק ...", ורבינו השמיט). 66 "להביאה בידם" ליתא ברמב"ם, ובמהדו"ק ליתא, ובמהדו"ב הוסיף לתוספת ביאור למה שכתב הרמב"ם "שתפשוהו דרך שחוק", שכל מטרתם בפעולה זו היתה להביאה בידם. 67 רמב"ם שם יח. 68 ברמב"ם, נוסף "ולא ישא קטנה שאינה ראויה לילד", ורבינו שהשמיט נראה שסובר כרש"י נדה יג, ב ד"ה דנסיבי ש"נמצא בטל מפריה ורביה כל ימי קטנותה", ודלא כרמב"ם שכתבו בתוך עניני איסור הוצאת זרע לבטלה. 69 ברמב"ם "אבל אלו..."

מי⁸² שפגע באשה בשוק אסור לו להלך אחריה, אלא רץ ומסלקה לצדדין או לאחוריו, כדאיתא בפי עושין פסין⁸³. ולא⁸⁴ יעבור אדם על פתח אשה זונה עד שירחיק ארבע אמות, שני⁸⁵, אל תקרב אל פתח ביתה, כדאיתא בפ"ק דע"ז⁸⁶.

מי שפגע באשה בשוק אסור לילך אחריה, אלא רץ ומסלקה לצדדין או לאחוריו. ולא יעבור אדם על פתח אשה זונה עד שירחיק ארבע אמות, שני, אל תקרב אל פתח ביתה, כדאיתא בפ"ק דע"ז.

ואסור⁸⁷ למי שאינו נשוי לשלוח ידו במבושיו, שלא יבא לידי הרהור, כדאיתא בנדה פ' כל היד⁸⁸. ואפי' מתחת מבושיו לא יכניס אדם ידו⁸⁹. ואם השתין מים, לא יאחז באמה, שלא יבא לידי הרהור. ואם היה נשוי - מותר. ובין נשוי ובין שאינו נשוי לא יושיט ידו לאמה כלל, אלא בשעה שהוא נצרך לנקביו.

ואסור למי שאינו נשוי לשלוח ידו במבושיו, שלא יבא לידי הרהור. ואפי' מתחת מבושיו לא יכניס אדם ידו. ולא יאחז אדם באמה וישתין, שלא יבא לידי הרהור. ואם היה נשוי - מותר. ובין נשוי ובין שאינו נשוי לא יושיט ידו לאמה כלל, אלא בשעה שהוא נצרך לנקביו.

אמנם אמר מורי⁹⁰, כי רבנו יצחק היה מסופק, אם נשוי מותר דווקא להשתין, אבל להתחכך אסור, או שמא מותר להתחכך.

ואמר מורי, כי רבנו יצחק היה מסופק, אם נשוי מותר להתחכך.

אמרי בפי הנשרפין⁹¹, שמצות חכמים להשיא אדם בניו ובנותיו סמוך לפרקן, שאם יניחם יבאו לידי זנות או הרהור, ועל זה נא⁹², ופקדת נוך ולא תחטא. ולא⁹³ ישא זקן ילדה, שדבר זה גורם לזנות, והזכירו⁹⁴ על זה, אל⁹⁵ תחלל בתך להזנותה.

מצות חכמים להשיא בניו ובנותיו סמוך לפרקן, שאם יניחם יבאו לידי זנות או הרהור, ועל זה נא, ופקדת נוך ולא תחטא. ולא ישא זקן ילדה, שדבר זה גורם לזנות, והזכירו על זה בסנהדרין, אל תחלל בתך להזנותה.

ביאור מהר"ז זק

ביאור רבי אייזיק שמיין

משיא בתו לזקן. כן הוא בגמרא [סנהדרין עו, א]. אבל בנו לזקנה לית לן בה, דהרי מצי למינסב כהנה וכהנה. אבל רמבמז"ל בדף ש"נ [איסור"ב כא, כו] כתב, ה"ה בחור לזקינה אסור. תורה אלא בקטנה שאינה בת י"ב שנים, וכשמשיא האב לזקן יש לחוש לזנות אפי' אם אמרה איפשי בן, כי אין דעת קטנה כלום. אבל כשתגדיל ותתרצה בזקן, ודאי אי לאו דקים לה שלא תתן עיניה באחר לא נתנה רצונה להנשא לו. וכה"ג מצינו בריש פרק האיש מקדש [קידושין מא, א]. והספר מביאה לקמן בעשיין בסימן מ"ח כמעט בהתחלת אותה מצוה המתחלת מצות עשה לקדש אשה [דף קכד ע"ד]. אמר רב, אסור לו לאדם לקדש את בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה. הרי שכתב בהדיא שיש חלוק בין גדולה

מהרש"ל

מתחת מיבורו כו'. ואף דרך רחיצה במים חמין אסור ליגע ביד א"ל שהוא נשוי. ע"ן בערוך ערך אמת'.

מציעא צא, א. 82 רמב"ם שם כב. 83 עירובין ית, ב. 84 המשך רמב"ם שם (ברמב"ם קודם לזה נוסף "וכל המהלך אחרי אשה הרי זה מקלי עם הארץ", ורבינו השמיט). 85 משלי ה, ת. 88 יז, א. 87 רמב"ם שם כג. 88 נדה יג, א. 89 ברמב"ם נוסף כאן "שמא יבוא לידי הרהור" (בשני הדינים האחרים בהלכה זו כתב הרמב"ם "שלא ..."), ורבינו השמיט (ואת שני הדינים הנוספים כתב כלשון הרמב"ם). 90 הובא בהגהות מימוניות על רמב"ם שם אות מ בשם סמ"ג, וראה כ"י או"ח סי' ג. אות טז ד"ה כתוב בסמ"ג. 91 סנהדרין עו, ב. רמב"ם שם כה. 92 איוב ה, כד. 93 רמב"ם שם סוף הל' כו. ברמב"ם הל' כה טיים "ואסור להשיא אשה לקטן שזה כמו זנות היא", ורבינו השמיט, וכן את תחילת הל' כו. 94 "והזכירו ... להזנותה" תוספת על דברי הרמב"ם, ובל"ת פה 'אל תחלל', הזכיר רבינו עניין זה רק ברמזים (עיי"ש), ולא בגוף המצוה, וראה בשו"ת מהר"ל החדשות סי' קפה. 95 ויקרא יט, בט.

וכן אמרו חכמים בפ' שני דכתובות, שמגרש אשתו מן הנישואין לא תנשא בשכונתו, שמא יבאו לידי זנות. ואם היה כהן - לא תדור עמו במבוי. פי' רבנו שלמה, אף קודם שנשאת. וכפר קטן נידון כמבוי. היה לה מלוה אצלו -

וכן אמרו חכמים בכתובות פי' שני⁹⁶, שמי שמגרש את [נמג. ב] אשתו מן הנישואין לא⁹⁷ תנשא בשכונתו, שמא יבאו לידי זנות. ואם⁹⁸ היה כהן - לא תדור עמו במבוי. פי' רבינו שלמה⁹⁹, אף קודם שנשאת. וכן¹⁰⁰ יש בפירוש במס' שמחות¹⁰⁰. וכפר¹⁰¹ קטן נדון כמבוי¹⁰². היה לה מלוה אצלו

ביאור רבי אייזיק שטיין

ביאור מהר"ז זק

לקטנה לענין זה, שגדולה יכולה לומר בפלוגי אני רוצה. אי"כ שמא גם לענין שתנשא לזקן יש לסמוך על דעתה אם תתרצה בזקן. דאי לא תימא הכי, איך יעשה כהן גדול זקן, שאינו מותר אלא בבתולה

שכונה. פי' תוס' [כתובות כח, א ד"ה ואם וד"ה כפר], ג' בתים. וכפר קטן דווקא, לפי שאין בני אדם מצויין שם כו'.^{אוצר החכמה}

שהיא בת י"ב שנים עד שתבגור, כדאמר בפרק הבא על יבמתו [יבמות נט, א] ומביאה לקמן בעשיין בסימן נ"ז במצוה המתחלת מצות עשה מן התורה על כהן גדול כו'. ואי אפשר לכהן גדול בלא אשה ביום כפורים, כדאמר בפ"ק דיומא [ב, א]. אלא על כרחך כשהיא נערה אזי היא גדולה, וכשתתרצה בכ"ג זקן אין כאן איסור. ואין לומר דשאני כהן גדול הואיל ואי אפשר בענין אחר, אבל שאר בני אדם לא, דלא אמרה תורה מילתא דאית ביה תקלה. כדאמר פ"ב דקדושין [נו, ב] ובפרק כל הבשר [חולין קטו, א]. לא אמרה תורה שלח לתקלה, ומביאה לקמן בעשיין בסימן רל"ז בהתחלת אותה מצוה המתחלת שתי מצוות עשה יש במצורע [דף רלו ע"א]. אלא ע"כ בגדולה מותר. גם לישנא דקרא מוכיח דדווקא לאב מזהיר כמו שכתב הספר, דהיינו כשמשאית בתו קטנה לא יתננה לזקן. ואע"ג שגם בנערה יש כח לאב לקבל קדושה ולא היא, כדאמר בפ"ב דקדושין [מא, א] ומביאה לקמן בעשיין בסימן מ"ח [דף קכד ע"ד] הנזכר לעיל בסמוך, מ"מ י"ל דדווקא בקטנה מיירי קרא. דאי גם בנערה איירי שהיא גדולה, לא היה כאן טעם שהזהירה תורה לאב ולא

מהרש"ל

פרש"י אף קודם שנשאת. וכ"ש אחר שנשאת, וטעמי' דידיה שהחמירו בכהן משום שעשו מעלה בכהונה. אבל התו' [ד"ה ואם] כתבו דוק' פנויה דקיל הוא ליה אבל נשאת א"צ להרחיק אלא כדי שכונה דהיינו ג' בתים כדאמר' ספ"ק דע"ז כיון דנשאת חמיר ליה אפי' לכהן. והאשר"י [כתובות פ"ב סי' לב] פי' להיפך דמבוי קטן משכונה וה"ק מי שמגרש אשתו פי' ונשאת כמו שמשמע הלשון לא תנשא בשכונתו אף שהיא גדולה, ואם היה כהן, פי' ולא נשאת וליכא אלא לאו דגרופה לא תדור עמו במבוי אבל בשכונה מותר לפירוש. וכן לפי' התו' ה"ה גבי ישראל היכא שנתאלמנה אח"כ מן השני דליכא עליה אלא בלאו דמחזיר גרושתו שדינו ככהן וכ"כ המור [אה"ע סי' קט].

וכמו שפי' הרא"ש [פ"ב סי' לב] כתב נמי הר"ן [יב, א בדפי הרי"ף ד"ה לא תדור] והוסיף עוד וכתב דוק' איירי במבוא' שלהן שהיו סתומ', אבל (שלנו) מבואות [שלנו] המפולש' דבקעי ביה רבים ליכא למיחש למידי, וכ"כ בהג"ה אשר"י ע"ש.

וכפר קטן נידון כמבוי. בגמר' שלנו גרסי' שכונה. והאשר"י [שם] מפרש בהדיא שקאי דוק' אשכונה אבל הוא כתב לשון הרמב"ם [פכ"א הל' כו] שגורס בגירסתו מבוי ובתו' נמי כתוב בשכונה, וט"ס הוא כאשר מוכח בפסקי תו'. והטעם נראה בעיני כל אותן דס"ל דמבוי גדול משכונה גרסי' כמבוי, אבל הרא"ש דס"ל דשכונה גדולה ממבוי גרסי' כשכונה כי אין סברא שיהא כפר קטן נידון כשיעור הקטן, ודוק' כפר קטן אבל כפר בינוני לא.

הסוגיא על גרושת ישראל שנישאה שלא תדור בשכונתו. 98 "ואם ... מבוי" לשון הרמב"ם שם, על פי הגמ' כתובות שם. 99 כתובות שם ד"ה ואם ("פי' ... שמחות" תוספת על לשון הרמב"ם). 100 פ"ב הי"ד. 101 המשך לשון הרמב"ם. 102 בגמ' לפנינו "כשכונה", ובתוס' הגי' "כמבוי", וראה בב"ח סי' קיט ד"ה הגרושה שזו גם גירסת רש"י

96 כו, ב. דבריו בנויים על לשון רמב"ם שם כו, אך שינה והוסיף על דבריו, בגירסת ושיטת רש"י בסוגיא. 97 ברמב"ם "לא תדור עמו בחצר" (וראה במ"מ שזו הגירסא בגמ' לדעת הרמב"ם, ולדידיה דיברה הגמ' על גרושת ישראל שעדיין לא נישאה. ורבינו שינה וכתב "לא תנשא ... זנות", כפי הגי' שלפנינו "לא תנשא בשכונתו", והיא גי' רש"י והרי"ף, ולשיטתם דיברה

עושה שליח לתבעו. וגרושה שבאה עם המגרש לדין, מגדין אותו או מכין אותו מכת מרדות. ואם נתגרשה מן האירוסין - מותרת לתבעו בדין ולדור עמו במכור. ואם היה לבו גס בה - אף מן האירוסין אסור. ומי נדחה מפני מי? היא נדחית מפניו. ואם היה חצר שלה - הוא נדחה מפניה. פ"י רבנו שלמה, כל זה מדבר בכהן, ואין לנו ראייה בישראל שאסור לדור עם גרושתו בחצר, לפירוש.

אסור לאדם שישא אשה ודעתו לגרשה, שנא', אל תחרוש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך. ואם הודיעה בתחלה שהוא נושא אותה לימים ידועים - מותר, כדאיתא בפ' החולץ.

עושה שליח לתבעו. וגרושה שבאה עם המגרש לדין, מגדין אותו¹⁰³ או מכין אותו מכת מרדות. ואם נתגרשה מן האירוסין - מותרת לתבעו בדין ולדור עמו. ואם היה לבו גס בה - אף מן האירוסין אסור. ופ"י רבנו שלמה¹⁰⁴, כל אלה בכהן, ואין לנו ראייה בישראל שיאסור לדור עמה בחצר, לפירוש¹⁰⁵. ומי נדחה מפני מי? היא נדחת מפניו. ואם היתה החצר שלה - הוא נדחה מפניה.

אסור¹⁰⁶ לאדם שישא אשה ודעתו לגרשה, שני¹⁰⁷, אל תחרש על רעך רעה והוא יושב לבטח אתך. ואם הודיעה בתחלה שהוא נושא אותה לימים ידועים¹⁰⁸ - מותר, כדאיתא בפ' החולץ¹⁰⁹.

ביאור רבי אייזיק שטיין

לאיש או לאשה עצמם, דמ"ש נערה מכוגרת. ומה שכתב הספר לא ישא זקן ילדה, משמע בין קטנה בין גדולה, מדלא כתב לא ישא קטנה, שמא חומרא יתירא הוא. ולשון הגמרא בפרק הנשרפין [סנהדרין עו, א] לא משמע הכי. גם בסמ"ק [פ"י קפז] לא כתב אלא שלא להשיא את בתו לזקן, משמע דדווקא על האב הקפיד ובקטנה כדפרישית. גם הספר בעצמו כתב על דין זה בסימני הספר, שלא להשיא בתו לזקן ותו לא. ודין זה לא כתב הספר במצוה זו בסימנים, וכתב אותו במצות אל תחלל את בתך בסימן פ"ה.

מהרש"ל

כל אלה מדבר בכהן כו'. כגון דהיה לו מלוה אצלה, וכל הסוגי' אח"כ שמדבר בגרושה שלא נשא' פ"י הוא בכהן משמע, אבל בישראל כל זמן שלא נשאת שרי, אבל הכרית' רלעיל לא תנשא בשכונתו פשיט' שמדבר בישראל, דקאמ' אח"כ ואם הוא כהן. ומה שכת'

ביאור מהר"ז זק

ואם היה לבו גס בה. פ"י, שכבר היה מיוחד עמה בימי ארוסתה. ובארוסה שביודא קמירי, שמייחדין שלא יתבוששו בבעילתן למצוה. והכי איתא במשנה בהחולץ [יבמות מא, א]. ואנו אין לנו ראייה בישראל. פ"י, בפנוייה, אבל בנשואה ובארוסה דאיכא איסור אשת איש מודה רש"י [ד"ה לא]. וכן משמע כפירוש, ע"ש [כתובות] כ"ח [ע"א]. וכן מפרש בהדיא פ"ב דשמחות [ה"ד]. ואם הודיעה בתחילה כו'. זה אינו מפרש

מגדין אותו ומכין אותו. ויס"ג או מכין אותו, והוא דעת הרמב"ם [שם]. אכן התו' [כתובות כת, א ד"ה רב הונא] והר"ן [כתובות יב, א בדפי הר"ף ד"ה רב] כתבו דשניהם עושי' דרב הונ' בריה דרב יהושע שאמר מגדי' אות' אף מגדין קאמר וכ"ש שמשמתי' אות'.

עימו בחצר, כפנויה בעלמא (וראה שלטי גבורים כתובות יב, א בדפי הר"ף אות א). וראה במשנה למלך על רמב"ם אי"ב כא, כז שנטה לומר שזו גם כוונת רבינו כאן בדעת רש"י, ושאין לומר בדעת רש"י כשיטת הר"ן כתובות על הר"ף שם, שרצה לומר שמותר רק בנוהרין שיהיו אחרים עמהם. ובמסכת שמחות פ"ב הי"ד, הזכירה רבינו לעיל, משמע בפשטות שמותר בחצר. וראה עוד בעניין זה באריכות בפסקי דין רבניים ח"י עמ' רט. 106 רמב"ם שם כח. 107 משלי ג, כט. 108 "ידועים" ליתא ברמב"ם לפנינו, וראה ילקוט שנ"ס רמב"ם מהדורת פרנקל. 109 יבמות לו, ב.

בסוגיה, ולמד זאת מדברי רבינו כאן, עיי"ש בכל דבריו (שלשיטת רש"י מבוי גדול משכונה, וכתוס' בסוגיא, והחמירו באיסור אשת איש יותר מאשר בגרושה לכהן, ובוזה דלא כתוס'). 103 במהדו"ק "אותו", וכן מיד בהמשך "מכין אותו", וראה לקמן בעניין יחוד, הבדלי המהדורות על מי האיסור, עיי"ש בהערה 138, וכן כאן. 104 כתובות שם ד"ה בנכסי וד"ה ארוס ("ופי" ... לפירוש) תוספת על לשון הרמב"ם, לבאר דעת רש"י, וראה הערה הבאה). 105 ראה מגיד משנה על הרמב"ם שנראה שאף לגי' רש"י בחצר אסור. אך בריטב"א כתובות כז, ב ד"ה מהו כתב בפשיטות לדעת רש"י שגרושת ישראל שלא נשאת עדיין מותרת לדור

לא¹¹⁰ ישא אדם אשה, לא ממשפחת מצורעים ולא ממשפחת נכפים, והוא שהוחזקו שלשה פעמים שבאו¹¹¹ בניהם לידי כך. ובפי הבא על יבמתו¹¹² פוסק כר', שאשה¹¹³ שנשאת לשני אנשים ומתו, לשלישי לא תנשא. ואם נשאת - לא תצא, ואפי' נתקדשה יכנוס.

לא ישא אדם אשה, לא ממשפחת מצורעים ולא ממשפחת נכפים, והוא שהוחזקו שלשה פעמים, פן יבואו לבניהם כך. ובפי הבא על יבמתו פוסק כר', שאשה שנשאת לשני אנשים ומתו, לשלישי לא תנשא. ואם נשאת - לא תצא, ואפי' נתקדשה יכנוס.

ביאור מהר"ז זק

ביאור רבי אייזיק שפיין

האשה שנשאת לשני אנשים ומתו כו'. בסוף פרק הבא על יבמתו [יבמות סד, ב] פליגי רב מרדכי מהגרונא משמיה דרבא ורב אשי, לרב מרדכי מעין גורם ולרב אשי מזל גורם. ומסיק דאיכא ביניהו שאירסה ומת, אינן דנפיל מדקלא ומית, לרב מרדכי שרי ולרב אשי אסיר. ובהג"ה במיימוני פרק כ"א בהילכות איסורי ביאה [אות פ] פסק בשם רא"ם כרב אשי. גם לשם בהג"ה כתב בשם התוס' דדווקא מתא, אבל נתגרשה אפי' כמה פעמים אין בכך כלום, ודלא כפי' רש"י דסוף פ"ב דיבמות [כו, א ד"ה בתרי].

ואם נשאת לא תצא ואפי' נתקדשה יכנוס. וכן כתב ג"כ המיימוני [איסורי ביאה פכ"א הל"א]. והאשירי"י כתב בריש פרק נערה שנתפתה [פ"ד סי' ג] בענין אחר, וז"ל, ויראה שכופין אותו להוציא, דחמירא סכנתא מאיסורא, וכמו שמחוייבין ב"ד להפריש את האדם מן העבירה כך מחוייבין להפרישו שלא יפשע בנפשו. וסתם לן תנא כר' דאמר בתרי זימני הוי חזקה, וכן הילכתא, כדאמרין בפרק הבא על יבמתו [יבמות סד, ב]. נשואין ומלקיות כר', וסתות ושור המועד כרשב"ג.

בתשובה ראשונה בתשובת הא"י [ח"א סי' תשלח] כתב לר' אביגדור, שאין להגבות היבמה כתובתה עד אחר חליצה. ובסוף התשובה כתב וז"ל, ומה שכתבת שהיתה בחזקת קטלנית, איני יודע מני"מ שכתבת זה, כי בעבור כך אינה אסורה עליו אלא חששא בעלמא היא. דכי קבעין בהבא על יבמתו [יבמות סד, ב] הילכתא כר' דלשלישי לא תנשא, הני מילי לחששא בעלמא ולא לאיסורא, דאי לאיסורא אב"י היכי עביד עובדא בנפשיה ועבר אדרכנן. ולא לודאי חששא אלא לספק חששא, שיש שמת ויש שאינו מת, דאי בודאי מת אב"י היכי מסר נפשיה למיתה. ועוד, מעשים בכל יום שאנו רואים שנשאת לשלישי ומאריכים ימים ומולידים בנים ובנות. ועוד, אפי' לדברך שקטלנית היא בחזקת איסורא, לא יכניסנה אלא יחלוץ לה, אבל שהיא תגבה כתובתה קודם חליצה מנא לך הא. עכ"ל הא"י.

יקבל החכם את תשובתו, אשר שאלת מי שנשא שתי נשים ומתו שתיהן מן ההריון, אם יש לחוש שמא

מהרש"ל

אין לנו ראיה כו', הוא לאפוקי דעת הרמב"ם דסבר שאסור לדור עמה בחצר אחת אפי' לא נשאת, והא דקאמר לא תנשא כו' דמשמע פנויה שרי, דוק בשכונה, אבל בחצר אסור, וכן פי' המ"מ ודו"ק. שנשאת לשני אנשים ומתו כו'. אבל איש שמתו נשיו ליכא קפיד אפי' מתו כולן מחמת הריון, עיין בתשובת הרא"ש כלל (ג"ב) [ג"ג] סי' ח' ע"ש. גם מהרא"י כת' בת"ה סי' ר"א על מה סומכין העולם ואי' נוהרי' מליקה אשה שמתו לה שתי אנשים ע"ש.

110 רמב"ם שם ל. 111 בדומה לכך ברמב"ם לפנינו "שיבואו בניהם כך". וראה מהדו"ק "פן יבואו..." ולנוסחה זו אין כאן תיאור מה הוחזקו, אלא נתינת טעם, שכיון שהוחזקו יש לחשוש שגם בניהם של הרוצים להנשא עכשיו יהיו פגועים. ויתכן, שיש

בוה גם נ"מ איזו חזקה צריך, שלפי נוסח מהדו"ק אולי מספיק בשלשה מקרים כדי לחשוש מכאן ולהבא, גם כאשר הרוב שנולדו היו בריאים, וראה ילקוט שני"ס. 112 יבמות סד, ב. 113 רמב"ם שם לא.

לא ישא עם הארץ כהנת, שזה כמו חלל לזרעו של אהרן. ואם נשא, אמרו חכמים בפסחים שאין זוגן עולה יפה. ולא ישא אדם בת עם הארץ, שאם מת או גולה - בניו עמי הארץ¹¹⁷, שאין אמן יודעת כתר תורה.

ולא ישיא בתו לעם הארץ, שכל המשיא בתו לעם הארץ כמי שכפה אותה ונתנה לפני הארי, מכה ובוועל ואין לו ברושת פנים להמתין עד שיפייסנה. ולעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת תלמיד חכם, שאם מת או גולה, בניו יהיו תלמידי חכמים. וכן ישיא בתו לתלמיד חכם, שאין דבר מגונה ולא מריבה בתוך ביתו של תלמיד חכם.

אסור להתייחד עם ערוה מן העריות, בין זקנה בין ילדה, כאשר בארנו¹²², מפני שהיא קריבה המביאה לידי גילוי

לא ישא עם הארץ כהנת, שזה כמו חלל לזרעו של אהרן. ואם נשא, אמרו חכמים בפסחים¹¹⁴ שאין זוגן עולה יפה¹¹⁵. ולא ישא אדם בת עם הארץ, שאם מת או גולה - בניו עמי הארץ¹¹⁷, שאין אמן יודעת כתר תורה.

ולא ישיא בתו לעם הארץ, שכל¹¹⁸ המשיאה לו כאילו כופתה¹¹⁹ ונתנה לפני ארי, מכה ובוועל ואין לו ברושת פנים להמתין¹²⁰ עד שיפייסנה. ולעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת תלמיד חכם, שאם מת או גולה - בניו תלמידי חכמים. וכן ישיא בתו לתלמיד חכם, שאין דבר מגונה ולא מריבה בתוך ביתו של תלמיד חכם.

אסור¹²¹ להתייחד עם ערוה מן העריות, בין זקנה בין ילדה, כאשר בארנו¹²², מפני¹²³ שהיא קריבה המביאה לידי גילוי

ביאור רבי אייזיק שטיין

בשעה שיש לו להיות עני או עשיר, והאשה כלואה בבית ואינה יכולה להתפרנס ע"י עצמה אם לא שהבעל מפרנסה, ונגזר על אשה זו שימותו בעליה כדי שתהיה כל ימיה בעוני ואין מי שיפרנסנה. ומעם זה לא שייך באיש, כי הוא מפרנס את עצמו ואין פרנסתו ע"י אשתו. אבל אין לפרש שנולדה האשה באותו מזל שימותו בעליה, וכן האיש נולד באותו מזל שימותו נשותיו, דלא מצינו זה בתלמוד שיהיה זה תלוי במזל אלא עוני או אורך ימים או בנים וכיוצא באלה, אבל להמית אחרים אינו תלוי במזל. עכ"ל תשובת הרא"ש (בסימן שס"ה [כנראה ב"חבור שייך הנ"ל בעמ' נג]) [כלל נג סי' ח].

קטלן כיון שמתו שתיהן ממיתה אחת ולא ישא עוד אשה, כי היכי דאמרינן גבי אשה. תשובה. אם איתא דמדה זו נוהגת באנשים כבנשים, אי איפשר שלא דברו חכמים בזה, כיון דצורך חיי נפש הוא היה להם להשגיח על נפש האשה כעל נפש האיש. אלא קים להו לחכמי התלמוד שמדה זו אינה נוהגת אלא בנשים. למעם דמעין גורם, האשה זו נשחת מקורה ומעיינה ומחליש וממית כל המשמש עמה, ומעם זה לא שייך באיש לומר שתשמישו ימית האשה, ולא שייך באיש מעם דמעין גורם. וכן נמי למעם דמזל גורם, יש לומר שהאנשים מתים ודבר זה תלוי במזל, כי חיי האדם ופרנסתו תלויין במזל אם נולד

מהרש"ל

מעלה, מש"כ באיש שיכול לישא אשה על אשתו. ואומר אני אף שנמצא כן בספר מקובל, מ"מ הוא נגד דברי התלמוד דפליגי אי מעיין גורם או מזל גורם, והתלמוד לעולם עיקר, גם בלאו הכי נראה בעיני דטעות הוא ממ"נ, אי נגזרה לאדם אחד מיוחד שישאנה א"כ איך גזרו חכמים שלא תנשא, והלא בהכרח תנשא, ואם השי"ת אינו מבטל גזירת חכמי ומבטל גזירתו ק"ו שלא

מפרנסה ונגזר על אשה זו שימותו בעליה כדי שתחיה כל ימיה בעוני ואין מי שיפרנסה. אבל אין לפרש שנולדה באותו מזל שימותו בעליה, דלא מצינו בתלמוד שיהא תלוי במזל אלא או עשיר או עני או אורך ימים וכיוצא בזה, אבל דברי אחר' אינו תלוי במזל, ע"כ. וי"מ משום דחיישינן שהאשה נגזרת במערכת לאחר, וא"כ כל מי שישאנה ימות כדי שתבא לאותו שנגזר לה בפמלי' של

119 ברמב"ם לפנינו "כפתה", וראה ילקוט שנ"ס. 120 "להמתין עד שיפייסנה" ליתא ברמב"ם. 121 רמב"ם איסורי ביאה כב, א. 122 ראה ד"ה לפיכך (ליד הערה 24). 123 ברמב"ם "שדבר זה גורם לגלות ערוה", ורבינו תפס הלשון שכתב לעיל,

114 מט, א. 115 ברמב"ם המשיך "אלא מת ...", ורבינו השמיט, וכן השמיט סיום ההלכה בתלמיד חכם שנשא כהנת. 116 רמב"ם שם לב. 117 ברמב"ם נוסף "יהיו". 118 ברמב"ם במקום "שכל המשיאה לו" - "שכל הנותן בתו לעם הארץ".

ערוה, חוץ מהאם עם בנה, והאב עם בתו, והבעל עם אשתו נדה, אלא¹²⁵ הכלה בלבד שפרשה נדה קודם שתבעל, כאשר בארנו בהלכות נדה¹²⁶.

לא¹²⁷ נחשדו ישראל על משכב זכור ועל הבהמה, לפיכך אין אסור להתייחד עמה¹²⁸. ואע"פ כן, גדולי החכמים היו מחמירין על עצמן¹²⁹ ומרחיקין הבהמה כדי שלא יתייחדו עמה.

וכתב רבנו משה¹³⁰, שאיסור ייחוד עריות מפי הקבלה. אמנם רמזה על המקרא¹³¹ בפי בתרא דקדושין¹³², ובפי אין מעמידין¹³³ אומר בפירוש, יחוד דאורייתא הוא¹³⁴.

ביאור רבי אייזיק שפיין

אמנם רמזה על המקרא בפרק אחרון אמו ואין מתייחד עם כל עריות שבתורה. פשטיה דקדושין כו'. דגרסינן שם [פ, ב], מה"מ, א"ר יוחנן דקרא במאי כתיב. אמר אביי, לא מבעיא קאמר, לא משום ר' שמעון בן יוחי, רמז ליחוד מן התורה, כי יסיתך אחיך בן אמך [דברים יג, ז]. וכי בן אם מסית בן אב אינו מסית, אלא לומר לך, בן מתייחד עם

מהרש"ל

יחוד דאורייתא כו'. דכתי' כי יסיתך אחיך בן אמך וכי בן אם מסית בן אב אינו מסית אלא לומר לך בן מתייחד עם אמו אבל אסור להתייחד עם שאר כל העריו' שבתורה ע"כ.

ימות איש ההוא שנשאה בעבור גזירת' ויבטלה. ועוד למה לא גזרו שלא תנשא לרביעי לעולם ולשלישי תנשא דשוב אין שייך לומר שימות כדי שתנשא לזה הרביעי דהלא גזרו עליה.

העתיק את דברי הרמב"ם, אך השמיט את החלק הראשון, וכתב רק את החלק השני, והוסיף בו "מחמירין על עצמן", משמע שסובר שלכלל הציבור נשאר כעיקר הדין שאין איסור להתייחד, ורק גדולי ישראל הם החמירו על עצמם בזה, אף להרחיק את הבהמות, וכפי הראשון שמביא רש"י (וראה בשנ"ס שבאחד מכת"י כתוב רק "מחמירין", ויתכן שאפשר להעמיס על נוסח זה שמחמירין אף על אחרים, וכפי' שני ברש"י, אך אז לא מובן מדוע השמיט רבינו את החלק הראשון בדברי הרמב"ם, על עצם היחוד). וראה הערה קודמת, וראה בסוף המצוה, ובהערה 186. 130 שם סוף ההלכה. 131 דברים יג, ז "כי יסיתך ...". 132 פ, ב. 133 עבודה זרה לו, ב. 134 וכ"ה דעת היראים כו (יראים השלם כד, ב). וראה דברי רבינו לעיל ושם בהערה 24, ושם משמע לכאורה שהאיסור מדרכבן, וראה ב"ח אהע"ז ריש סי' כב, שכתב על דברי הטור שאסור מן התורה "וכן נראה דעת הסמ"ג, ע"ש בלאוין קכו" (ולא כתב בצורה ודאית, רק 'וכן נראה', וראה עוד הערה 136), וראה בא"ת כרך כג, ערך יחוד עמודה תרלד.

ראה הערה 8, וראה עוד הערה 25 124 ראה לקמן בסוף המצוה, ובהערה 181. 125 ברמב"ם פירט הדינים בזה, ורבינו קיצר. 126 ל"ת קיא. 127 רמב"ם איסורי ביאה כב, ב. 128 ברמב"ם נוסף "ואם נתרחק אפילו מייחוד זכור ובהמה הרי זה משוכח", ורבינו השמיט, וראה עוד הערה הבאה (ובדברי הרמב"ם לפנינו מוזכר גם "זכור", אך ראה ילקוט שנ"ס רמב"ם מהדורת פרנקל, שיש כת"י שאין בהם תיבת "זכור, עיי"ש, וכן בדברי רבינו אין בעניין זכור שום חומרא, וכסתמא דגמ', שמצאנו את החומרות רק בבהמה). 129 "מחמירין על עצמן" ליחא ברמב"ם. ומתוך השוואת דברי רבינו לדברי הרמב"ם עולה שבדברי הרמב"ם יש שני חלקים א. ראוי להתרחק מיחוד בהמה (למרות שמעיקר הדין אין בו איסור). ב. גדולי ישראל עשו דבר נוסף והרחיקו את הבהמות כדי לא להגיע ליחוד (ולא נתברר בדבריו אם נהגו זאת רק בעצמם, או לציבור; וראה בקידושין פא, ב, על דברי הגמ' אביי מכלליה מכולה דברא, ב' פירושים ברש"י ד"ה מכלליה, הפי' הראשון שהחמיר על עצמו, והפי' השני שלא הניח לרועה.... כלומר גם לאחרים). ורבינו

כשארע¹³⁵ מעשה אמנן ותמר גזר דוד ובית דינו על ייחוד פנויה¹³⁶, ואחרי¹³⁷ כן גזרו חשמונים על ביאת גויה אף בצנעא, ואחריכן גזרו שמי והילל על ייחוד גויה. נמצא, כל המתייחד עם האשה שאסור להתייחד עמה, בין ישראלית בין גויה, מכין אותם¹³⁸ מכת מרדות¹³⁹, חוץ מאשת איש, שאע"פ שאסור להתייחד עמה, אם נתייחד אינו לוקה, שלא להוציא לעז על בניה, ונמצאו מוציאים לעז על בניה שהן ממזרין, כדאיתא בפ' בתרא דקידושין.

כל אשה שאסור להתייחד עמה, אם הייתה אשתו עמו הרי זו מותר להתייחד עמה, מפני שאשתו משמרתו. אבל לא תתייחד ישראלית עם הגוי אע"פ שאשתו עמו, מפני שהגוים אינם בני ברשת.

לא תתייחד אשה אחת עם אנשים הרבה עד שתהיה שם אשתו של אחד מהם. וכן לא יתייחד איש

כשארע¹³⁵ מעשה אמנן ותמר גזר דוד ובית דינו על ייחוד פנויה¹³⁶, ואחרי¹³⁷ כן גזרו חשמונים על ביאת גויה אף בצנעא, ואחריכן גזרו שמי והילל על ייחוד גויה. נמצא, כל המתייחד עם האשה שאסור להתייחד עמה, בין ישראלית בין גויה, מכין אותם¹³⁸ מכת מרדות¹³⁹, חוץ מאשת איש, שאע"פ שאסור להתייחד עמה, אם נתייחד אין לוקין¹⁴⁰, שלא להוציא לעז על¹⁴¹ בניה לומר שהם ממזרים, כדאיתא בפ' בתרא דקידושין¹⁴², ושם עיקרי הילכות ייחוד.

מסקי¹⁴³ בפ' שני דע"ז¹⁴³, כל אשה שאסור להתייחד עמה, אם היתה אשתו עמו הרי זה מותר להתייחד עמה, מפני שאשתו משמרתו. אבל לא תתייחד ישראלית עם הגוי אע"פ שאשתו עמו, מפני¹⁴⁴ שהגוים אינם בני בשת.

בפ' בתרא דקידושין¹⁴⁵, לא תתייחד אשה אחת עם אנשים הרבה עד שתהיה שם אשתו של אחד מהן, אלא¹⁴⁶ אם כן הם כשרים כר' חנינא בר פפי וחבריו¹⁴⁷. וכן לא יתייחד איש

מהרש"ל

היו מחמירין על עצמן, אבל לעולם סתם שני אנשים כשרים סגי ולאפוקי פריצים, וכ"כ האשרי¹ [קדושין פ"ד

אלא א"כ הם כשרי' כר' חנינ' כו'. אף שנראה מתוך ההלכה שאינו אלא חומר בעלמא, ורב ור' יהודה

בדעת הרמב"ם של"ג בגמ' את דברי ר"נ לר"א. וולנוסח מהדו"ק לעיל "אותו", ניתן להסביר את השמטת רבינו כאן כהסבר עצי ארזים בטור, ראה הערה הקודמת. 140 כ"ה ברמב"ם, ובמהדו"ק "אינו לוקה", וראה הערה 138. 141 ברמב"ם "עליה שזינת, ונמצאו מוציאים לעז על הבנים שהן ממזרים", ובמהדו"ק שינה מלשון הרמב"ם במקום "עליה שזינת" "על בניה". ונראה שבמהדו"ק שהשמיט בה את כל איזכורי מלקות לאשה, והנוסח הוא "אינו לוקה", לא היה טעם להעתיק את לשון הרמב"ם לגבי לעז על האשה, שהרי הלקאת האיש המתייחד או ההמנעות מלהלקותו אינה משליכה באופן ישיר על האשה. בעקבות שינוי זה נוצרה כפילות בנוסח מהדו"ק, ובמהדו"ב שונה (ולכאורה, היה מקום לחזור ללשון הרמב"ם באופן מלא, אחרי שבפנויה כתב "אותם", ובאשת איש "אין לוקין", ראה הערות קודמות). 142 פא, א. 143 כה, ב. רמב"ם איסורי ביאה כב, ד. 144 ברמב"ם לפנינו במקום "מפני ... כושת" כתוב "שאינו אשתו של גוי משמרתו, ואין להן בושה", וראה בילקוט שנ"ס ברמב"ם מהדורת פרנקל, שיש כת"י בהם ליתא כל זה. 145 פ, ב. רמב"ם איסורי ביאה כב, ח. 146 "אלא ... וחבריו" תוספת על דברי הרמב"ם, ובמהדו"ק ליתא, וראה הערה הבאה. 147 קידושין פא, א. ואז מתייחדת עם שנים כמותם.

135 רמב"ם איסורי ביאה כב, ג. 136 ברמב"ם כאן נוסף "ואע"פ שאינה ערוה בכלל ייחוד עריות", כתב זאת לשיטתו שיחוד עריות דרבנן, ורבינו השמיט, וראה לעיל ד"ה וכתב, ובהערה 134. 137 "ואחרי כן ... בצנעא" ליתא ברמב"ם, והוא תוספת דברי רבינו, שכבר כתבה לעיל כל"ת קיב, ומקורה ביראים כז, והרמב"ם אי"ב יב, ב ס"ל שהגזירה היא רק על דין יחדה בזנות, עיין לעיל ל"ת קיב ובהערות שם. 138 כ"ה במהדו"ב, בדומה לרמב"ם שכתב "את שניהם האיש והאשה", וס"ל ששניהם לוקים. ובמהדו"ק "אותו", ולפי נוסח זה סובר שרק הוא לוקה, וכן היא בפשטות דעת הטור סי' כב, אבל אותה אין מלקין שלא להוציא עליה לעז שזינתה, ראה בעצי ארזים סק"ג בדעת הטור, וראה הערה הבאה (אך הב"ח הבין בדעת הטור שאף אותה מלקין, עיי"ש סד"ה ומ"ש והמתייחד). וראה עוד הבדלי המהדורות בעניין זה בהערה 140 והערה 141, וראה עוד הערה 157. 139 ברמב"ם כאן נוסף "ומכריזין עליהן", על פי דרכו שפירש בקידושין פא, א "מר זוטר מלקי ומכריז" שעולה על פנויה. ורבינו השמיט, כי סובר כרש"י שם שעולה על אשת איש, ופסק דלא כמר זוטר, אלא כרב אשי "איכא דשמע בהא ולא שמע בהא", וראה תוס' ר"י הזקן קידושין שם, וראה גר"א אהע"ז כב סק"ה

אחד עם¹⁴⁸ שתי נשים, אבל עם שלש מותר. אבל, כל שעסקו עם הנשים לא יתייחד אף עם נשים הרבה. אנשים¹⁴⁹ הרבה עם נשים הרבה - אין חוששין ליחוד. היו האנשים מבחוץ והנשים מבפנים, או להפך¹⁵⁰, ופרשה אשה לבין האנשים והאיש לבין הנשים - אסורין משום ייחוד¹⁵¹.

אחר אפילו עם נשים הרבה. ונשים הרבה עם אנשים הרבה - אין חוששין לייחוד. היו אנשים מבחוץ והנשים מבפנים, או להפך, ופרשה אשה לבין האנשים והאיש לבין הנשים - אסורין משום ייחוד.

ביאור רבי אייזיק שטיין

הרבה. ודווקא רוכל, אבל איש אחד מותר. וקשה להר"ם (גירסת ר"א שטיין בד"ו: לר"ת), דאמרין לעיל [פא, א] אנשים מבפנים ונשים מבחוץ חוששין משום יחוד, משמע דאסור להתייחד עם הרבה נשים לכ"ע. לכן נ"ל, לא יתייחד עם הנשים אפי' אשתו עמו דשרינן לעיל [פ, ב], דכיון דהוא רוכל איכא חששא מפי. עכ"ל תוס'. וכתבתי זאת, כי גם קשיא זו קשה על הספר מיניה וביה.

כל שעסקו עם הנשים. שמלאכת אומנתו נעשית לנשים והנשים צריכות לו. רש"י [קידושין פב, א ד"ה כל שעסקין].

שנינו בפרק בתרא דקידושין [פ, ב] לא יתייחד איש עם שתי נשים. ונראה דה"ה אפי' עם הרבה, מדקאמר בגמרא [פא, א] נשים מבחוץ ואנשים מבפנים חוששין. ע"כ לשון סמ"ק [סי' צט], וכן פ"י ר"ת [פב, א תוד"ה לא יתייחד], והמיימוני [איסורי' פכ"ב הי"ח] ג"כ פ"י כדברי ר"ת.

אבל עם שלש מותר. והיינו כפ"י רש"י בפרק י"י יוחסין [קידושין פב, א ד"ה לא יתייחד], דפ"י על הא דתנן שם מי שעסקו עם הנשים לא יתייחד עם הנשים. וז"ל התוס' לשם [ד"ה לא יתייחד], לא יתייחד עם הנשים. פ"י בקונטרס, ואפי' עם נשים

מהרש"ל

היו האנשים מבפנים ונשים מבחוץ כו'. תימ' הא מסיק לעיל דעם ג' נשים שרי להתייחד, והאמת שכבר הקשה הרא"ש קוש"י זו על פרש"י [קדושין פב, א ד"ה לא יתייחד], וז"ל אשר"י כל מי שעסקו עם נשים לא יתייחד עם נשים פרש"י אפי' עם נשים הרבה, ואדם אחד עם שתיים אסור, עם שלש או ארבע מותר. וס"ל לרש"י כיון דאיכא טובא א"א דלא מגלי אהרדי, ועו' א"א לו לבעול כולן. ולעיל [פא, א] דקאמר אנשים מבפנים ונשים מבחוץ חוששין משום יחוד, משמע דאסור להתייחד עם נשים הרבה לכ"ע. והא דקתני [פ, ב] לא יתייחד אדם עם שתי נשים, איכא למימר ה"ה עם טפי נמי אסור, אלא משום דתני סיפ' אבל אשה אחת

סי' כא], מ"מ דעת הספר כדעת הרמב"ם [הל' איסורי' פכ"ב הל' ח] שפסק אסור לאשה להתייחד עם אנשים הרבה אם לא שאשתו של אחד מהן עמהם והיינו משום שסבר שאין כשרים האידנ' כמו ר' חנינא כו'.

אבל עם שלש מותר. אינו מן הגמרא אלא מפרש"י וגרים אבל כל שעסקו עם הנשים. אבל הרמב"ם [הל' איסורי' פכ"ב הל' ח] פ"י אפי' מי שיש עסקו עם נשים קאמ', וה"פ אפי' רוכל שנושא ונותן תמיד עמהם והיה לו להתיר משום דטרוד במלאכתו, א"נ שלא יכול להזהר בזה א"ה אסור וכן פר"ח דאפי' רוכל וסבר נמי דאין חילוק בין ב' לג' ולעולם לא יתייחד איש אחד עם נשים הרבה א"ל שאשתו של אחד מהן עמהן.

"ונשים ... עם אנשים ...", ואפשר שכך מתאים יותר: אם איש אחד אסור עם נשים רבות הגיוני להמשיך שנשים רבות מותרות עם אנשים רבים. אך במהדו"ב הפך "אנשים ... עם נשים", לאור השינוי במהדו"ב שאיש אחד מותר עם שלש נשים - אין חידוש בהיתר של הנשים הרבות (שהרי הן מותרות אף עם איש אחד), אלא החידוש הוא באנשים רבים, שאפילו עסקם עם הנשים מותרים בנשים רבות. 150 ברמב"ם פירט - "או האנשים מבפנים והנשים מבחוץ". 151 ברמב"ם סיים הלכה זו "אפילו איש שעסקו ...", ורבינו, במהדו"ב. הזכירו לעיל. לפי שיטתו שחולק על הרמב"ם

וראה מגיד משנה שהרמב"ם סתם ולא כתב, לפי שאין כשרין כמותם. וראה ים של שלמה קידושין פ"ד סי' כא שהסמ"ג תפס שיטתו ממש כדברי הרמב"ם. והר"ן קידושין שם (לג, א בדפי הרי"ף) חולק על שיטה זו וסובר שדי בסתם כשרים, ומעשה דר"ח בר פפי הוא מידת חסידות. 148 ברמב"ם "וכן לא יתייחד איש אחד אפילו עם נשים הרבה" וכן הוא במהדו"ק, ובמהדו"ב שינה רבינו על פי דעת רש"י קידושין פב, א במשנה ד"ה כל שעסקו. והרמב"ם פ"י את המשנה אפילו מי שעסקו וכו', ראה סוף ההלכה ברמב"ם שם ובמגיד משנה. 149 במהדו"ק כלשון הרמב"ם

גרי בירושלמי דפוטה¹⁵², רי חייא בר יוסף שלח בתר אתתיה, אמר, יסקון עמה תלתא תלמידים¹⁵³, שאם יצמרך אחד מהם לנקבים תתייחד עם השנים. וכן המסקנא בגמרא שלנו¹⁵⁴.

מותר¹⁵⁵ להתייחד עם שתי יבמות, או עם שתי צרות, או עם אשה וחמותה, או עם אשה ובת בעלה, או עם אשה ובת חמותה, מפני ששונאות זו את זו ואין מחפות זו על זו. וכן מותר להתייחד עם אשה שיש עמה תנוקת קטנה שיודעת טעם ביאה ואינה מוסרת עצמה לביאה, שיראה¹⁵⁶ לזנות בפניה פן תגיד.

ולא¹⁵⁷ גזרו אלא על ייחוד שיהא האיש בן שלש עשרה והאשה בת שלש.

מותר להתייחד עם שתי יבמות, או עם שתי צרות, או עם אשה וחמותה, או עם אשה ובת בעלה, או עם אשה ובת חמותה, מפני ששונאות זו את זו ואין מחפות זו על זו. וכן מותר להתייחד עם אשה שיש עמה תנוקת קטנה שיודעת טעם ביאה ואינה מוסרת עצמה לביאה, שיראה לזנות בפניה פן תגלה את סודה.

ולא גזרו אלא על ייחוד שיהא האיש בן שלש עשרה והאשה בת שלש.

ביאור רבי אייזיק שטיין

לפי שחזקתן שונאות זו את זו. כדמפורש ביבמות פרק האשה שהלכה [ק"י, א].

ביאור מהר"ז זק

[תינוקות קטנה שיודעת כו'. והא דאמר לעיל שאסור להתייחד עם שתי נשים, היינו משום

מהרש"ל

דרכול איירי אפי' באשתו עמו וק"ל. וכן מסקינ' בגמרא שלנו. פי' שברוך צריך שלשה, ובעיר שני' סגי. שיש עמו תינוק' קטנו'. כל זאת אינו אלא בעיר, אבל בדרך לא מהני כל זאת, דשמא תלך עמו למקו' צנוע ותזנה עמו. לא גזר אלא על ייחוד שיהא האיש בן י"ג כו'. ותימ' אם צריכים להיות בר עונשי' א"כ גבי דידה נמי תבעי י"ב שנה ויום אחד, ואי לא בעי בר עונשי'

מתיחדת עם שני אנשים נקט נמי הכא שתי נשים, וכן בתו' [קדושין פ, ב ד"ה לא יתייחד], אשיר"י [קדושין פ"ד סי' כו] וא"א ליישב דעת רש"י והספר אלא בע"כ הא דקאמר אנשים מבחין ונשים מבפני' איירי בב' נשים. ומ"מ ק' לדברי התו' דס"ל נמי סברת רש"י דרכול גרע מאינש אחריו, א"כ מאי הא דקתני כל שעסקיו עם נשים כו' מאי רבות', ע"כ צ"ל דמפרש דרכול אסור אפי' אשתו עמו, וכ"כ התו' בשם ר"ת, אבל הספר סבר כרש"י, ומ"ה לא הוצרך לפרש ההיא

וכעין זה בב"ח סי' כב ד"ה והא. ולכאורה, מפשוטם של דברים, נראה ששינוי זה מדברי הרמב"ם מחויב היה, לפי שיטתו לעיל, במהדו"ק שלו, "מכין אותו מכת מרדות" (ליד הערה 138), ולא את שניהם, וס"ל שהאיסור רק עליו, וממילא חייב להזכיר רק את בן י"ג עם בת שלש, ולא יכול היה להעתיק את דברי הרמב"ם כמו שהם. וסברתו שהחשש הוא שהאיש יפתה את האשה, ולא האשה את האיש (וכ"כ מדיליה, בדעת הסמ"ג, בספר פתח הבית על הל' ייחוד עמ' כז, עיי"ש, בלא ההכרח שהוכרחנו), ולפי זה בבת יב עם בן ט לא גזרו. ויש להסתפק לאחר השינוי במהדו"ב "מכין אותם", שחזר לסבור כרמב"ם, עיי"ש, האם מה שהשאיר את המשפט פה כמו שהוא, הוא בלאו דווקא, וה"ה בת יב בבן ט, וכמו שכתב מהרש"ל, או אפשר שעכ"פ כיון שעיקר חשש הפיתוי בא ממנו, לא גזרו

וסובר כרש"י, ראה הערה 148, אך גם במהדו"ק שסבר כרמב"ם, וכתב כלשונו, לא נמצא סיום זה. 152 סוטה פ"א ה"ג (וכן בכתובות פ"ב ה"י), ובמהדו"ק לא נמצא קטע זה. 153 ראה ים של שלמה קידושין פ"ד סי' כא, שאפשר שעל זה סמך רבינו שדווקא חשובים מאוד, וכמו שכתב לעיל כר"ח בר פפי, אך סיים "ואין זו ראיה". 154 קידושין פא, א (אמר רב יהודה אמר רב ל"ש ... אבל בדרך ...). 155 רמב"ם שם כב, ט. 156 ברמב"ם "שאינה מזנה בפניה שהרי זו מגלה סודה", וראה מהדו"ק. 157 משפט זה כתב רבינו במקום רמב"ם שם י שכתב "תינוקת מבת שלש ולמטה, ותינוק מבן תשע ולמטה מותר להתייחד עמהן ...". וראה במהרש"ל כאן, שאינו חולק על הרמב"ם, רק רוצה לומר שצריך שאחד מהם יהיה בר עונשין, וה"ה בת יב עם בן ט, עיי"ש.

אמר רבא¹⁵⁸, אשת איש שהיה בעלה בעיר, אינה חוששת לייחוד, מפני שאימת בעלה עליה. ואם היה זה גם בה, כגון שגדלה עמו, או שהיתה קרובתו, לא יתייחד עמה ואע"פ שבעלה בעיר, כמו שאמר רב יוסף שם¹⁵⁹, שקולו דרגא מתותי ביבי, וכן כל המתייחד עם האשה והיה הפתח פתוח לרשות הרבים, אין חוששין משום ייחוד, כדאמר רב יוסף שם.

עוד אומר שם¹⁶⁰, מי שאין לו אשה לא ילמד תנוקות, מפני שאמות הבנים באות לבית הספר לבניהם¹⁶¹. וכן אשה לא תלמד קטנים, מפני אבותיהם שהם באים בגלל בניהם, ונמצאו שמתייחדין עמה. ואין המלמד צריך שתהיה אשתו שרויה עמו בבית הספר, אלא היא בביתה והוא מלמד במקומו.

אשת איש שהיה בעלה בעיר, אינה חוששת לייחוד, מפני שאימת בעלה עליה. ואם היה לבו גם בה, כגון שגדלה עמו, או שהיתה קרובתו, לא יתייחד עמה אעפ"י שבעלה בעיר. וכן כל המתייחד עם אשה והיה פתח פתוח לרשות הרבים, אין חוששין משום ייחוד.

מי שאין לו אשה לא ילמד תינוקות, מפני שאמות הבנים באות לבית הספר לבניהם. וכן אשה לא תלמד קטנים, מפני אבותיהם שהם באים בגלל בניהם, ונמצאו שמתייחדין עמה. ואין המלמד צריך שתהא אשתו שרויה עמו בבית הספר, אלא היא בביתה והוא מלמד במקומו.

ביאור מהר"ז זק

דחיישינן שמא שתיהן יהיו נבעלות, מה דאין כן [דף מג ע"ב] בענין ארוסה לא פי' מהו גס בה. גבי תינוקות. ודו"ק. (הוספה בכת"י ה) ולפי מה שפי' לעיל שהיא ארוסה שביודא א"ש, ואם היה זה גס בה, כגון שגדלה עמו. לעיל ואותו גסות לא שייך הכא.

מהרש"ל

אלא שיהיו ראוי' לביאה א"כ גבי זכר נמי תסגי בט' שנים ויום אחד. וראיתי ברמב"ם [הל' איסור"ב פכ"ב הל' י'] שלא כתב אלא תינוק' בת ג' שנים ולמטה ובן תשע שנים ולמטה מותר להתייחד עמהן שלא גזרו אלא על יחוד אשה הראויה לביאה ואיש הראוי לביאה. וצ"ל דהספר סבר דעל כל פנים צריך שיהא אחד בר עונשין ומ"ה אם הוא בן י"ג שנה ויום אחד אסור להתייחד עם אשה אפי' היא בת ג' שנים ויום אחד שראויה לביאה, וה"ה אם היא בת י"ב שנים ויום אחד אסורה נמי להתייחד עם מי שהוא בן ט' שנים ויום אחד שראוי לביאה. וכן דעת הרמב"ם למעיין שם.

וא"צ שתהא אשת מלמד עמו בבית. ותימ' א"כ מ"ש מאשה שלא תלמד לקטנים דמשמע אפי' בעלה בעיר שאינ' דרה עמו בבית, דאל"כ אמאי לא מחלק עליה כשהוא אינו בן יג, וצ"ב. [ראה ילקוט שני"ס שבכת"י ש הנוסח הוא "האיש בן שלש עשרה שנה והאשה בת שנים עשרה שנה", ונוסח זה אינו מובן כלל, ויל"ע.] 158 קידושין פא, א (לפנינו בגמ' "רבה", וראה ילקוט שני"ס ובהערה שם) רמב"ם שם כב. יב (במהדו"ק לשון הרמב"ם ללא התוספות).

עליה כשהוא אינו בן יג, וצ"ב. [ראה ילקוט שני"ס שבכת"י ש הנוסח הוא "האיש בן שלש עשרה שנה והאשה בת שנים עשרה שנה", ונוסח זה אינו מובן כלל, ויל"ע.] 158 קידושין פא, א (לפנינו בגמ' "רבה", וראה ילקוט שני"ס ובהערה שם) רמב"ם שם כב. יב (במהדו"ק לשון הרמב"ם ללא התוספות).

159 קידושין פא, א. 160 קידושין פב, א. רמב"ם שם כב, יג. 161 ברמב"ם נוסף "ונמצא מתגרה בנשים", ורבינו השמיט, וראה הערה הבאה. 162 כאן כתב רבינו את סיום הרמב"ם "ונמצאו...", ואומר דרשני, בהשואה לדין הקודם שבו השמיט את הסיום. ונראה שהדגשת החשש באשה הבאה ללמד,

תקנו חכמים שיהיו נשים מספרות זו עם זו בבית הכסא, כדי שלא יכנס שם איש משום ייחוד.

אסור לתלמיד חכם לשכון ולדור בחצר שיש בה אלמנה אעפ"י שאינו מתייחד עמה, מפני החשד, אלא אם כן היתה אשתו עמו. וכן אלמנה אסורה לגדל כלב בתוך ביתה, מפני החשד. ולא תקנה אשה עבדים זכרים, אפי' קטנים, מפני החשד.

תקנו¹⁶³ חכמים שיהיו נשים מספרות זו עם זו בבית הכסא, כדי שלא יכנס שם¹⁶⁴ איש משום ייחוד.

אסור¹⁶⁵ לתלמיד חכם לשכון¹⁶⁶ בחצר שיש בה אלמנה אעפ"י שאינו מתייחד עמה, מפני החשד, אלא אם כן היתה אשתו עמו. וכן אלמנה אסורה לגדל כלב¹⁶⁷, מפני החשד, כדאיתא בפ' אין מעמידין¹⁶⁸. ולא תקנה אשה עבדים זכרים, אפילו קטנים, מפני החשד.

בפי הפועלים¹⁶⁹, גבי איה¹⁷⁰ שרה אשתך, משמע ששואלין בשלום אשה על ידי בעלה. וכתב מורי¹⁷¹, בד"א ששואל לבעלה בשלומה, אבל שיהא בעלה שליח ליתן לה שלום - אסור, כדאיתא בפ' בתרא דקדושין¹⁷².

אמרו חכמים, גזל ועריות נפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן. ועוד אמרו חכמים, שרוב העולם נכשלים באיסור גזל, ומיעוט בעריות, והכל בלשון הרע. לפיכך ראוי לו לאדם לקדש עצמו, ולפנות לבו לדברי תורה, ויסיר מחשבתו מהכלי העולם ומן השחוק ומן השכרות ומן הייחוד, שהוא הגורם הגדול.

אמרו חכמים¹⁷³, גזל ועריות נפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן¹⁷⁴. ואמרו עוד, שרוב¹⁷⁵ העולם נכשלים באיסור גזל, ומיעוט בעריות, והכל באבק לשון הרע. לפיכך¹⁷⁶ ראוי לו לאדם לקדש עצמו, ולפנות לבו לדברי תורה, ויסיר מחשבתו מהכלי העולם ומן השחוק ומן השכרות ומן הייחוד, שהוא הגורם הגדול.

ביאור רבי אייזיק שטיין

מספרות בבית הכסא. וכב"ה שבשדות מיירי כו'. רש"י [סנהדרין יט, א ד"ה משום ייחוד] והגה שמא ילך אדם שם ואם לא ישמע קול אדם יכנס

ביאור מהר"ז זק

מספרות בבית הכסא. וכב"ה שבשדות מיירי כו'. רש"י [סנהדרין יט, א ד"ה משום ייחוד] והגה שמא ילך אדם שם ואם לא ישמע קול אדם יכנס

מהרש"ל

וי"ל דגבי איש לא שייך ייחוד, דמסתמ' יש לו תינוקת הרבה, וג"כ מקצת מהן גדולי' שאין איסור ייחוד שייך בפניהם, ומ"מ גירוי איכ'. מה שאין כן באשה ולא

וי"ל דגבי איש לא שייך ייחוד, דמסתמ' יש לו תינוקת הרבה, וג"כ מקצת מהן גדולי' שאין איסור ייחוד שייך בפניהם, ומ"מ גירוי איכ'. מה שאין כן באשה ולא

נחוצה יותר, לפי שיטת רבינו במהדו"ק לעיל (ליד הערה 138), שעליה אין איסור ייחוד, וכל האיסור נובע מהכשלת האבות, והשאיר כן אף במהדו"ב (וראה עוד בסוף הערה 157, וכעין זה י"ל כאן). 163 רמב"ם שם כב, יד. 164 "שם" ליתא ברמב"ם לפנינו, וראה ילקוט שג"ס מהדורת פרנקל. 165 רמב"ם שם כב, טז. 166 במהדו"ק נוסף "ולדור" (ויל"ע אם תוספת זו יש בה רמז לעניין המח' שבין הרמב"ם והראב"ד בהשגות, ואכמ"ל). 167 במהדו"ק נוסף "בתוך ביתה" (משמע שחוז' לביתה אין איסור, וראה הערת בסמ"ג עם פי' מי קמא). 168 עבודה זרה כב, ב. 169 בבא מציעא פז, א. ובמהדו"ק ליתא לקטע זה. ודין זה של איסור שאילת שלום לאשה.

כתבו הרמב"ם בפ' כא הל' ה, ורבינו שבנה דבריו על סדר הרמב"ם השמיטו לעיל, ראה הערה 41, וכתבו כאן. וברמב"ם שם כתב סתם "אין שואלין בשלום אשה כלל, ואפילו על ידי שליח", ורבינו כתב את החילוק בסוג שאילת שלום, שלמדו תוס' מסתירת הסוגיות. 170 בראשית יח, ט. 171 תוס' קידושין ע, ב ד"ה אין שואלין, ובפשטות אלו דברי רש"י בבא מציעא שם ד"ה על ידי (וראה תוס' בבא מציעא שם ד"ה על ידי, שכתב באופן אחר קצת, ואכמ"ל). 172 ע, ב. 173 חגיגה יא, ב. רמב"ם שם כב, יט. 174 ברמב"ם נוסף "ואין אתה מוצא קהל ... שאין בהן פרוצין בעריות ...". 175 ברמב"ם "רוכ כגול". 176 תחילת המשפט

גדולי¹⁷⁷ החכמים, כגון¹⁷⁸ ר' פרפון ור' מאיר, היו אומרים לתלמידיהם, הזהרו בי מפני בתי, הזהרו בי מפני כלתי, כדי ללמד לתלמידיהם שלא יתביישו מדבר זה ויתנהגו¹⁷⁹ בקדושה ובטהרה.

אמר רב יהודה אמר רב אסי¹⁸⁰, מתייחד אדם עם אחותו ודר עם אמו ועם בתו¹⁸¹. כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי, אסור להתייחד עם כל עריות שבתורה. אומר רבנו יצחק¹⁸², דשמואל מדרבנן מחמיר להתייחד עם כולם, ואפילו עם בהמה.

וצריך להתיישב הלכה כדברי מי. ושמואל¹⁸³ הלכה כרב אסי, שדומה שהיה גדול משמואל, כדאמרי במרובה¹⁸⁴, שמואל לא על מקמי דרב אסי. והמחמיר תבא עליו ברכה.

וגם מורי רבנו יהודה כתב¹⁸⁵, ואנן קיימא לן כרבנן דר' יהודה, דאמרי, לא נחשדו ישראל על משכב זכור ועל הבהמה¹⁸⁶.

מגדולי החכמים היו אומרים לתלמידיהם, הזהרו בי מפני בתי, הזהרו בי מפני כלתי, כדי ללמד לתלמידיהם שלא יתביישו מדבר זה ויתנהגו עצמן בקדושה ובטהרה.

אמר רב יהודה אמר רב אסי, מתייחד אדם עם אחותו ודר עם אמו ועם בתו. כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי, אסור להתייחד עם כל עריות שבתורה. ופי' רבנו יצחק, דשמואל מדרבנן מחמיר להתייחד עם כולם, ואפילו עם בהמה.

וצריך להתיישב הלכה כדברי מי. ושמואל הלכה כרב אסי, שדומה שהיה גדול משמואל, כדאמ' במרובה, שמואל לא על מקמי דרב אסי. והמחמיר תבוא עליו ברכה.

ביאור מהר"ז זק

מיימוני [דף] שנ"א [איסור"ב כב, אות ג]. [לאפוקי אנשים שישתקו בב"ה, כדאיתא במסכת תמיד [כו, ב]. (הוספה בכת"י ה)] מפני בתי. שלא אתיחד עמה.

ביאור רבי אייזיק שטיין

ויתייחד שם, ותנן [קידושין פ, ב] לא יתייחד איש עם שתי נשים. ובבית הכסא שבשדות קמירי, שהיה בית הכסא שלהן חוץ לעיר והכל נפנץ לשם [סנהדרין יט, א רש"י ד"ה משום ייחוד].

מהרש"ל

מתייחד אדם עם אחותו ודר עם אמו. פרש"י [קדושין פא, ב ד"ה מתייחד וד"ה ודר] מתייחד אדם עם אחותו לפרקים אבל אינו דר תמיד ביחוד אצלה ודר עם אמו או עם בתו דלא תקיף יצריה עליהו כו'.

כדמשמע לישנ' דהרמב"ם, ופעמים שיבואו עמה ליד יחוד ממש. אבל באיש אינו יחוד בודאי, דאין הכרח שתבא תדיר, כי כבודה בת מלך פנימה. ואף אם באות לפרקים לרוב פעמים אינ' יחוד או מחמת התניקות או כה"ג, אבל מ"מ גירוי איכא ודו"ק.

באוצר הפוסקים סי' כב, ובספר פתח הבית על הל' יחוד סי' ב. ורבינו, שהעתיק דברי הרמב"ם לעיל (ליד הערה 124), הוסיף עניין זה. 182 ראה בשו"ת יוסף אומץ להחיד"א סי' כו, שראה כן בתוס' כ"י לר"י הזקן מבעלי התוספות. 183 וראה ברא"ש קידושין פ"ד סי' כד. 184 בבא קמא פ, ב. 185 ראה תוס' קידושין שם ד"ה אביי (מובא בסתם), ואף ששם מתייחס ליחוד עם בהמה, ה"ה לשאר הדינים שאמר שמואל. 186 וראה לעיל בדין יחוד עם בהמה וזכור שהעתיק לשון הרמב"ם ושינה מדבריו שם, עיי"ש בהערות 128 129.

וסיומו הם כלשון הרמב"ם שם כב, כ - "לפייכך ראוי לו לאדם ... הייחוד שהוא הגורם הגדול", אך את אמצע המשפט שינה מלשון הרמב"ם בהלכה זו, ועיקר דבריו הם בדומה לדברי הרמב"ם בהלכה כא. 177 המשך רמב"ם שם כ. 178 קידושין פא, ב. תוספת על הרמב"ם, במהדו"ק ליתא. 179 ברמב"ם הסיום שונה "ויתרחקו מן הייחוד". 180 קידושין פא, ב (וראה מהדו"ק "רב אסי"). 181 הרמב"ם א"ב כב, א, כתב "אסור להתייחד עם ערוה ... חוץ מהאם עם בנה והאב עם בתו ...", וכבר דנו הפוס' בדברי הרמב"ם שהשמיט דין אחותו, וכן לא כתב האם מותר לדור עם אמו ועם בתו (ראה אוסף הדברים

ואמר רבנו יצחק¹⁸⁷, דאע"ג דאמר שמואל¹⁸⁸, אין משתמשין באשה בין גדולה בין קטנה, מכל מקום סמכינן אהא דאמר'י בסוף קידושין¹⁸⁹, הכל לשם שמים.

אומר רבנו יצחק, אע"ג דאמר שמואל, אין משתמשין באשה בין גדולה בין קטנה, מ"מ סמכינן אהא דאמר'י בסוף קידושין, הכל לשם שמים.

ביאור מהר"ז זק

אין משתמשין באשה. פי' רמז"ל בספרו [איסור"ב כא, ה] וז"ל, באיזה שמוש אמרו, רחיצת פניו ידיו ורגליו והצעת המטה כו'. דף שמ"ט.

הכל לש"ש מותר. ואין דעתו אחריה לחיבת אישות אלא לחיבת קורבה. רש"י [קידושין פב, א] ד"ה הכל לש"ש. והוא הדין לחיבת צרכי הבית וכה"ג. נ"ל.

מהרש"ף

דאמר שמואל אין משתמשין באשה בין גדולה בין קטנה כו'. וז"ל מיימוני [הל' איסור"ב פכ"א הל' ה] אסור להשתמש באשה כלל בין גדולה בין קטנה בין שפחה בין משוחררת שמא יבא לידי היראה עכירה. באיזו שימוש אמרו ברחיצת פניו ידיו ורגליו, אפי' לצוק לו מים לרחוץ פניו ידיו ורגליו אפי' אינה נוגעת בו

אסור, וכן הצעת המטה בפניו ומזיגת הכוס, שאין עושה דבר'י אלו אלא אשתו בלבד. וכן פסק הטור [אה"ע סי' כא]. אבל המרדכי הקיל מאוד בשם ר"ש בר ברוך בפ' אעפ"י [כתובות סי' קפב] ע"ש.

הכל לש"ש מותר. נ"ל כגון כלה כדי לחבבה על בעלה או משום כבוד אביה שהוא ת"ח, וראוי להחמיר.

187 כתוב בסתם בתוס' קידושין פב, א ד"ה הכל. 188 קידושין ע, א, ופא, ב. ודין זה של איסור השתמשות באשה, כתבו הרמב"ם בפ' כא הל' ה, והוסיף שם "באיזה שימוש אמרו רחיצת פניו..."

ורבינו שבנה דבריו על סדר הרמב"ם, השמיטו לעיל, ראה הערה 41, וכאן כתב את מה שסומכים להקל בזה. 189 פב, א. וראה בטור וב"י וב"ח, שו"ע סי' כא ורמ"א ונו"כ במה סמכינן, ואכמ"ל.

הדפסה ברזולוצית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
ספר מצוות גדול השלם (סמ"ג) - ב משה בן יעקב מקוצי עמוד מס : 287 הודפס ע"י אוצר החכמה